

Mart - Nisan '95

SAHİBİ:
Mazhar KARA

YAZIŞLARI MÜDÜRÜ:
Teyfik EREN

**YÖNETİM VE YAZIŞMA
ADRESİ:**

EKİNCİLER CADDESİ,
GİYASETTİN BEY İŞ HANI
KAT:2 NO: 118
OFİS / DİYARBAKIR

TEL:(412) 228 60 94

BANKA HESAP NO:

Mazhar KARA Adına
T.C. Ziraat Bankası
Diyarbakır Merkez şubesi
353764 nolu cari hesap

ABONE KOŞULLARI

6 AYLIK :125.000.- TL
1 YILLIK :250.000.-TL

Dizgi:
Govend

Baskı: Yön Matbaacılık

İÇİNDEKİLER / NAVEROK

Pêşgotın/Sunu.....	1
36. Enlem(Şiir) - A.Hicri İZGÖREN	2
Ditiniyek - Sebahattin KORKMAZ	3-5
Derbazi Stêrka Bûm(Helbest)- Feridûn PILING	5
Helebçe Jı Mın ra Çı(Helbest)- Ezmanê KARI	6
Newroza me û Nevruza Gura, - Mazhar KARA	7
Değirmen Taşlarında Buğday(Şiir)- Şükrü ERBAŞ	8
Adar (Helbest) - Bilund MIHEME	9
Röportaj - Cuma BOYNUKARA	10-11
Rewşa Rewşenbirê Kurd- Pir Xıdır SILEYMAN	12-15
Agrê Newrozê(Helbest)- Fexri KEYA	15
Valla Kürde Yedirdim Seni- Edip POLAT	16-19
Yol Yordam Uçurum(Şiir)- M. Ali URAL	19
Batikkent (Şiir)- Ahmet ÇAKMAK	20
Rozerin (Öykü)- Suzan SAMANCI	21-24
Bir Ananın Ağdı (Şiir)- Serdar YILDIZ	24
Delal'a mektuplar - Mehmet MURAT	25-26
Serpêhati- Y. PİRAN	27
Tiyatro Nedir? - Onur CEBE	28-29
İlktir Avuçlarımda Nasır Acısı(Şiir) Enver TUNÇ	29
Hesreta Xwe ra Bîlêtek Kırı - Seydiyê KUSO	30
Dagın Rüzgarı Şiiriyle Buluşuyor- Nazlı ÇINAR	31
Gün Çıkışı İnsan (Şiir) - Ahmet BULUT	32
Bölgeden Sanat Haberleri.- Redaksiyon	32

Ön kapak resmi : **KURDAY**

Arka kapak fotoğraf: **Hüseyin Elçi**

PÊŞGOTIN

WERIN EM GOVENDÊ BIGRIN !

Xwendevanên hêja!

Me, jî vîr çend roj berê dî broya kovara xwe da kokteylek pêk ani; kokteyla "danasin û pîştgriyê." Bî vê kokteylê me şabûna xwe, şabûna derketina Govend ê bî heval û hogîran ra parvekir.

Heval û hogîra em tenê nehiştin. Bî rasti me evqas eleqeki hêvi nedikir. Nizam hinek fexr û iftixar jî mer dikeve? Lê me, ev qere-qolên ku dî mejiyên gelek kesanda sazîrî hîlweşand. Dost û hevalan jî banê wi firandin.

Ew roj lî ba me kê tunebû? Şair û rexnevane hêja Veysel ÖNGÖREN, Şair A. Hicri İZGÖREN, Çirokvan Suzan SAMANCI, Şair Aydın ALP, Şanovan Cuma BOYNUKARA, Wênevan Hüseyin ELÇİ û hin gelek ramyar, hunermend û ronakbîrên delal dî kokteyla me da beşdar bûn.

Me dixwest Govend bibe dengê dilê her kesî. Lê me dit ku hemû mêvanên me yê hêja jî dî vê daxwazî, bir û baweriyê da bûn. Wê yekê em şa kirin.

Govend dî rîya, jî heremî ber bî navnetewî da gavek granbûha ye. Bî şîarê pîrdengî Govendê derê xwe jî hemî ronakbîr û nivîskarên me ra vekirîye. Hûn cehd bikin dengê we wê bigîje me.

Werin birano em Govend ê bigrin!

SUNU

HAYDÎ GOVEND TOTALIM !

Sevgilî dostlar,

Uzun bir aradan sonra çıkmış olmanın sevincini büromuzda verdiğimiz kokteyle dostlarımızla paylaştık. Doğrusu beklemediğimiz bir ilgi ve heyecanla karşılaştık. Kafalara kurulmuş karakolların duvarlarını biz yıkmıştık. Dostlarımız da çatılarını uçurdular.

Kimler yoktuki aramızda? Şair-Eleştirmen Veysel ÖNGÖREN, Şair A. Hicri İZGÖREN, Öykücü Suzan SAMANCI, Şair Aydın ALP, Tiyatrocu Cuma BOYNUKARA, Fotoğraf sanatçısı Hüseyin ELÇİ bizleri yalnız bırakmadılar. Herkes GOVEND'de elele tutuşmanın gerekliliğini vurguladı. GOVEND'in herkesin sesi, yüreği olması ortak özlemdi.

Ulusaldan evrensele giden yolda bir kilometre taşı olmayı kendine şîar edinmiş, çoksesliliği benimsemiş, kapılarını herkese açmıştır. Tıklatmanız yeterlidir. Biz duyarız sesinizi. Kilime atılan ilmik, tuvale vurulan fırça, ezgiye dönüşen nota, kağıda damlayan mürekkep herkesindir. Öyleyse herkes kendi rengini taşımalı bu birlikteliğe.

Haydi dostlar GOVEND totalım...

RASTÊNHEVA 36. 36. ENLEM

Hemû eş jî çavên te daweriband mîn
Dî kend'an da dem dil e êdî
Mîn şîne şûnda da

Alîki mîn dî baranê da çikkîri alî dîn berf
Jî bir kırım roj dî kuda wenda dibe dî kuda
dîde der
Siyên berdidim diheln belav dîbîn
Dî lorinan da tēm rawîstandîn, nîha jî nûve
Ew ku mîn çend cara qetand hevsarê xwe
Bî stranan derbas bibûm jî van darban da

Wunada ye lî vîr şopa dirokê
Stêrk jî zayîn vîrda kor in
Çavê her zarokek kendalek e

Dî hundur mîn da jin teşqelek bêdawi ye
Wek çirokek bibêje rûyê mîn
Çixêzê zîlm-zîndanê nîn yê lî eniya mîn
Dî çavên mîn da bî çargavi derbazdibe wek xew
Hinek jî wek şaşîyan in biranîn
Dibe ku hêvî û çîya yek tîştî in

Lî rûyê mîn flaşê derewan dîteqîn
Tu dibê hemû zanyar hostayê bêdengiyê ne
Cerd, sitilan dikeline dî hişê wan da

Zuha bû kaniyên çavê mîn zuha bû tîrs
Tenê rê nîn mirate man jî diroka mîn
Dî çîyayên xwe da dil bê pusule reş-tarî
Keyrî û veşartî tun e eyan-beyan e
Nebe eş tîşkete wîsa ye ku tê fêmkirîn
Çikkîri nebûya dî pişî mîn da ev xençera eşîrê

Bî hêviyek derzî kîr, hemû riya bî çîyan derzî
kîr mîn
Disa bêwar û tenê mî got bîgîr ev jî dilê mîn
Aso dî bîra mîn da ye bîgîr ezê jî nû ve
dîafîrînum

Bütün acıları gözlerinde damıttım
Zaman koyaklarda rehindir artık
Erteledim kederi

Bir yanım yağmura saplı bir yanımda kar
Unuttum nerde yiter nerde doğar gün
Eriyip dağılıyor bıraktığım gölgeler
Ağıtlarda bekletilirim, şimdi yeniden
Oysa kaç kez koparıp urganımı
Şarkılarla geçmiştim bu geçitlerden

Ayakizleri silinmiş burda tarihin
Yıldızlar anadandoğma kördür
Bîrer uçurumdur çocuk gözleri

Yaşamak sonsuz bir telaştır içimde
Bir masal anlatıyor gibidir yüzüm
Alnımdaki, zulüm-zindan çizgileridir
Gözlerimden uyku gibi geçer dörtnala
Anılar biraz da yanılığalar gibidir
Belki de umut aynı şeydir dağlarla

Bir yalanın flaşları patlar yüzümde
Bütün bilgiler susmanın ustası sanki
Talan, kazan kaynatır beyinlerinde

Kurudu göz pınarlarım korku kurudu
Tek miras yollardır geçmişten bana
Kendi dağımda mahsur, pusulasız, zîfirî
Saklısı ve gayrısı yok, ayan beyandır
Yoksa anlaşılır bir şeydir acı
Sırtıma saplı olmasa bu aşîret hançeri

Bir umuda aşılıdım, bütün yolları,
dağlara aşılıdım
Yine yurtsuz ve yalnız al dedim buda kalbim
Ufuk ezberimdedir al dedim yeniden
üretim

"Bedelt Ödenmiştir" adlı kitaptan

Şiir/Helbest: A. Hicri İZGÖREN
Verger/Çeviri: Mazhar KARA

DÎTÎNÎYEK

LI SER POLÎTIQA KULTUR Û HUNERÊ

Sebahattin KORKMAZ

Wîha tê fikra mîn; em Kurd zêde bi hêrs in, xwingerm û heyecan in. Gelo çîma? Helbet xwe gelek sedem heye. Pêwîst e em li serê rawestî û xwe baş nasbîkî. Carek, çîma Kurd zû tahrik (fit) dibî, çîma hewqas bi heyecan in, zû digrin, zû şa dibî; bi taki xav têne xapandî û tim xapinoskî! Li ciyê ku herî aqil û mantîq pêwîst dibe, te dit emê bi his bilivî, biryar bidî.

Muheqeqe ku pîr sedem hene, û divê siyaseta Kurda van sedema baş û rast bi hûrinî, analiz bikî. Dî nava van sedema de; sedemên konevani, yê nî psikolojîk, aborî, çandî, coxrafî û mîmkune ku yê nî "nîjadî" jî hebî.

Pîrsa hûrandîna (analîzkarîna) kesîtiya (şexsîyeta) mîletekî, xuya ye ku evan hêmanên li jor gîştî distîne nav xwe û babeteki zêde berfire ye. Dî çerçova vê nîvisarê de bi cih nabe. Jî xwe babeta me jî ne ew bû, ku emê şexsîyeta Kurda bi hûrinî. Lê emê bi hindîkayî li ser tesîra kulturê rawestî.

Hêmaneki cuhêbûna netewa jî kultur e. Pîr mîlet hene ku zmanê wan yeke (wek Ereba wek Îngîlîzê Emerîka û Îngîlîterê) lê kultura wan cuda cuda ye. Lewra, kultura netewa şexsîyeta wan îfade dîke.

Dujmînê Kurda û sedemên mêtîngêhkariyê bûye asteng li pêşîya çandeyek nawendî û yekgirtî. Erdnîgarîya Kurdîstan ku zêde bi çîyayên asê ye, wî jî tesîreki negatîf li me kirye. Ya dawî: Em Kurd jî edebîyateki nîvisandî û

jî yekîtiya çanda nawendî dîrketî ma ne, bê par in.

Ev yek pîrsa dezgehên netewî ye. Kurd divê li welat, li derveyî welat be destê xwe zû bigrin û dezgehên çandê û hunerê avabîkî, damezrinî. Ev dezgeh pêwîste yekgirtîbî û her yek jî wan di tanga xwe de bîbin desthilatî (otorîte) ku her kes pê bawerî û îtimad bîne.

Kultura Kurda heta nuha di kar û barên (beşên) hêsa de hatiye îcra kirin. Wek muzîkê, wek folklorê... Muzîk û folklor di nav Kurda de zêde pêşketî ye. Lê roman (edebîyata nîvisandî), tîatro, sinema jî hema bê hiç nî e.

Cih anîna (îcra kirîna) muzîk û folklorê, zêde xebata birewerî û ramyariyê naxwaze. Wîsa jî tesîra xwe jî fikr û ramanê bêhtîr li ser his û psikolojiya mîrova dîke. Mîrov bi govend û muzîkê coş dibe û serû binê hev dibe. Xwendîna romaneki an temaşa tîatroki didaktîk jî, mîrova xerqî fikr û ponjandîne dîke. Hîş û bîra mîrovî xurt dîke; sebrê li mîrova zêde dîke. Çîmko xwendîna nîvisareki dirêj wext û aramê di xwaze. Mîqabîlî vîya, listîka govendê lez û bezê û heyecaneki bilînd di xwaze.

Helbet kultura netewî tev de ye. Beşek gava ku jî navê bê avêtî an îhmalkîrî ew dibe kêmasîyeki mezin, bo wê kulturê. Pêwîst e kultura netewî li ser hemû beşên çandê û hunerê bête afirandî.

Ev bi xwe pîrsa siyaseta ye. Siyaseta kultur û hunerê ye. Çewa ku siyaseta

huquqê, perwerdehiyê, diplomasiyê, aboriyê, sosyolojiyê heye; wisa ji bo çandê û hunerê ji, bo pêşxistina çandê û hunerê metod û pergal dibê. Ne ku çand û huner bibe wasite bo siyasetê; tersê wî, siyaset bî xwe pergaleke bo pêşxistina kultura netewî. Jî ber ko, her tişt-ya ji hema hema her tişt-piçeki siyasi ye û tu tuşt-ya ji hema hema tu tuşt-ya bî serê xwe, li serhev siyasi nine. Dibe ku ditinîyên cuhê cuhê hebî, lê ez ewha di fikrim.

Ya rast ev e ko Kurd zêde govendgêri ne; folklorik in. Ev yek wisa jî kontrolê filitîye ku em li ser cenazên şehidan jî reqsin! Şin û reqsyan jî şina bî reqs(!) hiç elametaki baş nin e!

Politika bo her tiştî pêwîst e. Çi karê dinê dibe bila bibe, wexta ko bê ser û ber, bê metod û rêçik be, serkeftin bo we armancê gelek zor e.

Politika, bersiva pîrsa "çî", "çewa" û "çima" bûnê ye. Gava ku em bîpîrsin, "çand û hunera Kurda di çî rewşê de ye, çima li paş e û ewê çewa pêşkeve?" bê guman bersiva van pîrsa bî xwe politika ye.

Nuha werin em bî hev re bîpîrsin; rewşa çandê, huner û edebiyata me çî ye, kêmasiyên me çî ne û me çî divê? Bî raya min:

1-Kurd warisê kultura Mezopotamyê ne û xwedi eded, tore û medeniyeteki dewlemendin. Kultura Kurda bî zargotini gelek pêşketi ye. Lê her beşê kulturê bî devki nayê icrakirin. Yê ku tê icrakirin jî di nav xwe de bela wela û qet-qeti ye.

2-Ki ku bixwaze dest bavêje xebata kulturê (kijan beş dibe bile bibe) pêwîst e jî edebiyata devki dest pê bike. Lewra edebiyata Kurda bî devki ye û wek xezîneki dewlemend e. Dibê xebatên nuh li ser koka xwe, li ser ve kokê bê efrandin û pêjirandin. Bê muhafizekirina edebiyata kîlasîk, berhemên nuh ewê negîjin mebesta xwe.

3-Kultura Kurda dibê illahi bî zimanê Kurdi bê icrakirin. Ew helbest û romana ku bî zimanê Kurdi natîye nîvisandin ew

berhemek edebiyata Kurdi nine. Bira qe amadekarê wê berhemê Kurd be, yan jî mevzûa wî Kurd û Kurdistan be. Ez dîzanîm ku li ser vê ditinê munaqaşe henin û her kes vê ditinê pari nake. Lê ez wîha di fikrim; nuha li gelekê Tirkîyê karkerên Kurda di xebitîn û ew malzemên ku dikin meta (mal) jî, em bêjin jî nav Kurda tê, gello mirov dikare bêje ew qumaş yê Kurda ye? Bî raya min, hosta Kurd û pembû jî erdê Kurda hatibe jî, ew malê ku li Fabrikê Tirkîyê û di karxanên Tırka de hatiye çêkirin ew malê sanayi û ticareta Tırka yê. Her weki pîrsa berhemên edebiyatê jî ewha ne. Yılmaz Güney aktoreki bî eslê xwe Kurd bu û çiroka filmên wî jî jiyana Kurda bu, lê sinama Yılmaz ya Tırka bû...

4-Pêşxistina zmanê Kurdi bî serê xwe, dibê bibe mebesta politika kultur û hunera Kurda. Zmanê Kurdi pêwîst e bibe zmanê xwendin û nîvisandinê. Hinek dibên ku, iro xwendevanên Kurdi kêmin; jî wê jî mesajên xwe bî zmanê Tırki didin. Wîha çêtir dibînin. Bo mesajên siyasi dibe ko ev tercih bête kirin. Lê jibo zmanê kulturê ev ne rast e. Çarsedsal berê wexta Ahmedê Xanê "Mem û Zîn" nîvisi ez mereqa dikim, gelo çend Kurda xwendin û nîvisandin di zanibûn û jê haydar bûn! Lê iro, rûspitahiya mîletê Kurd e û em çiqas pê bîpezin in hêja ye. Siyaset dibe ku demi bê ajotin, lê berhemên kulturê nemîrin û bê dawî ne. 65 sal berê Celadet Bedîrxan û hevalê xwe kowara hewarê weşandin û têda pîrsa rêzmana Kurdi ya efebeya Latîni hûrahîn. Iro em tev şagirtên wê xebatê ne.

5-Şerteki esasi jî ev e ko, pêwîst e kar û xabata kulturê netewî bî hevkarî, bî kollektîfî û hawakî navendî bê te icra kirin. Heger em di weşandina kovareke çandî de nayên kêleka hev, bî hev re newendeke çandî pêkneynin; ber xirabiya hev nekevin û bî qenciya hev şa nebî, dêmeki em nebûne "mîrov" û hêj jî me re pîr tişt divê bête gotin û kirin.

6-Politika çandê, huner û edebiyata

me di bê pluralist be. Yek dengi û yek rengi çî qas xweş nebe, di kulturê de sed qat nexweştir e. Dî vir de ji em gellek bi kêmahî ne. Jî hişêmin dernakeve, çar mirtivên ku li vê navê mane ne be, emê ji dengê zîrnê re hasret bîmin in. Piştî rabûna pez xwedi kirinê (şivantiyê) dengê blûrê ji qut bû. Ki ji mala xwe radibe radihêje tembûreke dûv dirêj, ma qêy emê tev bîbin tembûrvan! ma enstrûman bi tenê tembûr û dambuqe ye.

Kesên eleqedar, win bi xatirê xwedê kîn, li ser blûr û zîrnê ji bi sekîn in. Na bejîm li tembûrê nexîn, di xwazîn li orkestrayêxîn, lê blûr û zîrnê ji vejîn in.

7- Roman gelek grîng e û romana Kurda nin e. Halbûki, sedsala bîsta ya romanê ye. Îro tu behsa edebiyata kêjan welatî diki bike, di serîda roman tê bira mirov. Û pîvana pêşketîna edebiyata mîleta bi romana wan tê zanîn.

Pêwîst e ko nivîskar û edebiyatvanên Kurd li ser romana Kurda jî dil û can rawestînin. Jî bir neve ko roman berhemek nûdem û zêde bi tesîr e li ser hiş û mêjiyê însên.

DERBAZÎ STÊRKA BÛM

Baran dibarî
Li derdê min
Li ser tari
Li cergê min
Bibe şev e
Ez herîm bi dûr û dûr
Xulexula êşên dilê min
Dûr ketim ji hundur
Rêz bûm li rê
Stêrka ez dim
Ronahî bîda rû min
Xwîna min bihata rû min
Ez bikenim pîr bikenim
Hêviya min rohilat
Ala min pêl da
Ez jî xwe derbaz bûm

Feridûn PILING

GOTINÊN PÊŞIYAN YÊN LI SER MEHA ADARÊ

- * Hijdeyi Adarê, melkejat hate xwarê, pêve kir giyayê biharê.
- * Adarê meşka li darê, ne li hêra, li beriya Şingarê.
- * Befira li zozana detin rûm rûm, destê şîr dibit genim, cotyar dibite hakim.
- * Hijdeyi Adarê, negire jî biharê, dur nine du bihosted befirê bêne xwarê.
- * Hijdeyi Adarê, negire jî biharê, heta bist û çarê.
- * Befira Adarê, heta gihat darê, namunit heta êvarê.
- * Adarê serê darê, xweştirê jî binê darê.
- * Adare, se keve bin siha darê.
- * Adare, agir xweştirê jî sawarê.
- * Newroz xelashûn dewa û doz, me dibit herî nedibit toz.
- * Newroz sultani lahundika sava bibe ser bani, çu êş nagihîn leşê xudani.
- * Ez zipe me, zipedarim, heke bîbarim ez heriyê sar im.
- * Heke zipe bari, mez wi darê, heke nebari genmê dikarê.
- * Bayê zipane, memket girîpkane, li kuça derman e, li pirê jîna şevtan e.
- * Ya dada Adar, bide min rojeka sar, da giske pê bikime dar.

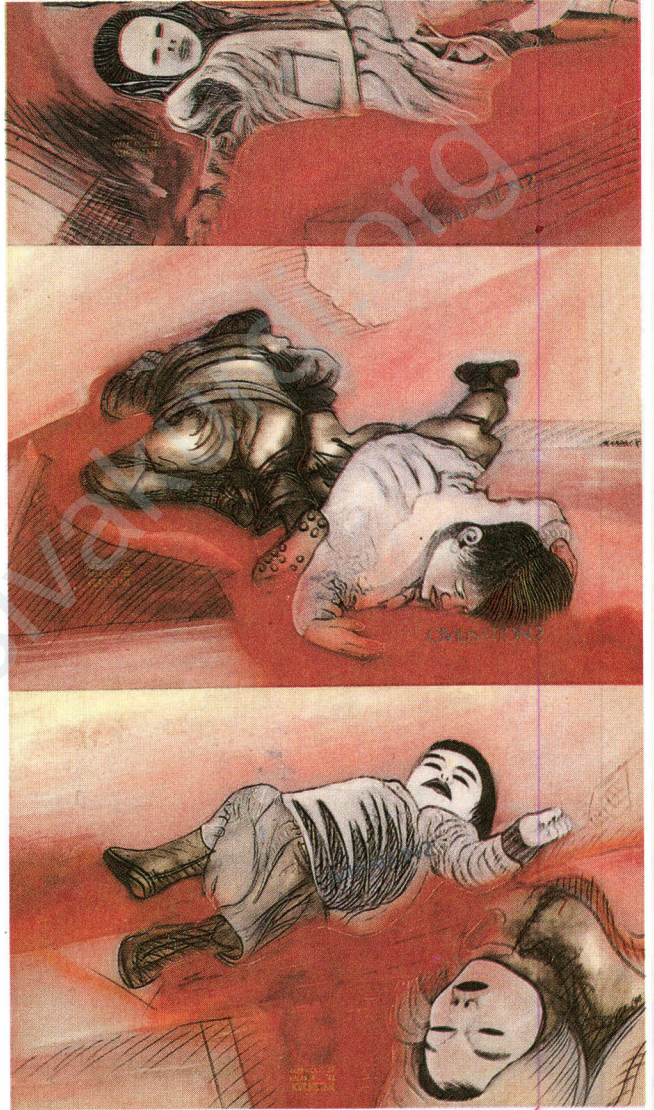
HELEPÇE JI MIN RA ÇI

Ez Bush ım
Peran dıgrım
Çekan difroşım
Mırına te jı mın ra çı

Ez Bush ım
Hakimê cihan ım
Wekilê xwinmijê gelan ım
Neşter ım
Kêr ım
Xençerê lı nav kulan ım
Bırına te jı mın ra çı

Ez Bush ım
Gavek mın Bexda ye
Yeki mın
Panama ye
Destek mın MOSSAD e
Yeki mın CIA ye
Şah dılvı
Piyon dımırı
Çı Saddam
Çı Sabah
Noriega jı mın ra çı

Ez Bush ım
Nivi din
Nivi serxweşım
Destek mın Nötron e
Yeki mın Atom e
Çı Hiroşima
Çı Vietnam
Helepçe jı mın ra çı

Resim: KURDAY, "Helepçe'88" adlı tablusu

EZMANÊ KARI

NEWROZA ME Û NEVRUZA GURA

Mazhar KARA

Rojên zer, germ û roni bî kêri gura nayên.

* * *

"Newroz e, newroz e
Maçek bide min yar
Cejna te piroz e
... "

Haya gura, jî naverok û meqamên; bêhn û bal û tema van strana jî tune ye. Lê em û van mîqama baş dîşibin hev. Lewra vana bêhna xwe jî kefa destê me stendine, bî germa dilê me hatine xemilan.

* * *

Lî hijmarên bori, di nav rûpelên Govendê da lî ser naveroka Newrozê lêkolînên berfireh hatin weşandin. Jî ber vê yekê ye ku jî gotinên dirêj ra hewce nemaye. Lê iro baştir dixwiyê ku Newroz, di nav gelê me da bûye wek daxwaza azadi û wekhevîyê. Jî ber vê yekê ye ku gelê me ev bî salan e, jî bo pirozkirina Newrozê xwin û xwidana xwe dirêje, rih û canê xwe dide.

* * *

Newroz, navê rojeki nû, jineki nû; azad û serbixe, bî kêf û şayi ye. Lê, gur jî tirijên tava zer û roni, germ û xweş ditirsîn. Belê ew jî wek gelek hovê din jî roniyê ditirsîn. Loma, tim û timcara jî xwe ra lî sîtargetehî tari dîgerin. Rojên bî mij û duman rojê gura ne. Gur lî rojên bî mij û dûxan dîgerin. Loma ewqas pîr dixwazîn Newroza me bîkîn "Nevruz." Çewa ku Newroz navê rojek nû, jinek nûjen, azad û delal le, "Nevruz" û wisa navê roja gura, rojek bî mij jî dûxan, reş û tari ye.

* * *

Hin wek iro di bira min da ye. Jî vir çend sal berê bû. Me çend xorta lî zaningeha Amed agirê Newrozê dada. Ku çiriskê agirê me rahişt rûyê gurên har, rûyê wanê bî qirêj eşkeke kir, higa wana dîran lî me çiç kîrîn, erîş anin ser me. Şûna derbê dîranê wan hela hê jî lî singa min, wek şahidê zılma wan sekiniye.

Lê, êdi hewce jî gotinên nû ra jî tune. Ew babet têra xwe hatiye qisedan. Dirokê jî di vê derheqê da hukmê xwe daye.

Agirê Newrozê bî xwin û xwidana jar û bîndesta hatiye xemilandin. Edê wendabûn jêr tune.

* * *

Gunê min bî wan tê. Ma van har û hova wê heta kêngê jî roniyê birevin? Reva jî roniyê emelek pûç e.

Çardî dibêjim. Newroz, bî ronahi û nûjeniya xwe va ya me ye. "Nevruz," bî tarîti, bî mij û dûxana xwe va ye gura ye.

Lê xwiyaye ku, tirijên roja zer tariyê dîçirînin û em jî strana xwe baş himbûne;

"Jî jor va tême xwar
Ser hîşk û dijwar...

Agırım venamırım
Agirê dilê diya, dilê jara û sêwiya

...

Navdar im stûr im dêw im
Ne hîrç û hov im ne din û gêj im
Bî pêş ve dîçim gava davêjim...."

*Cigerxwin

Günümüz Şiiri'nin değerli ustalarından **Şükrü ERBAŞ**, bize gönderdiği "**DICLE ÜSTÜ AY BULANIK**" adlı şiir kitabını; "...ne Dicle'nin ne Kızılırmak'ın üzerinde ay kararmasın" diyerek imzalamış. Bu güzel dileklerini yürekten paylaşıyor, ozanın Nisan 1995'te Ümit Yayıncılık tarafından yayınlanan kitabından bir şiirini Kürtçe çevirisiyle birlikte yayınlıyoruz.

GENİM DI KEVİRÊN AŞ DA DEĞİRMANTAŞLARINDABUĞDAY

Zılamên esmer û dirêj lı wur Orada uzun ve esmer adamlar
Jı bo selihandına malan Evleri onarmak için
Dest bı çiya kırın Dağlara başladılar

Keçên ciwan şêlû û bê ba lı wur Orada genç kızlar bulanık rüzgarsız
Janek in dayik bı emır zanyar Analar bir acı ömürle bilge
Bı zarokên xwe va cezakırı bav Çocuklarıyla cezalı babalar

Dı kılamek da bı sedan gule Bir uzun havada yüzlerce mermi
Lı tava sıbê leke Sabahın güneşinde leke
Ev hezar sal e hiv lı wır bı kul e Ay bin yıldır kederli orada

Mırınê feqiriya xwe zûda da jıbirkırin Ölüm yoksluğunu çoktan unuttu
Av ji wek mar dıkışe dı cihokan da Sular bile yılan gibi akıyor arklarda
Bırçiti lı wır bı xwıreta xwe lı piya Orada açlık onurla ayakta

Ewr jı cihêbûnê digre têna xwe Bulutlar ayrılıktan alıyor nemini
Navê şiliyê hêsrê çavan Yağmurun adı gözyaşı
Lı wır her şêmukek tenaşoyek e Her eşik bir musalla taşı orada

Şiir/Helbest: **Şükrü ERBAŞ**

Çeviri/Vergeri: Mazhar KARA

ADAR

Bilind MIHEME

I

Adarê...
 Nızanım çawa dışeyi
 Van hemi bara hılgıri û
 meşka kovana bıkeyi
 Bı sol û şımık ve, lı ser dilê me bıleyzi
 Xwe bı hılavê yi
 Caran dıkeni
Lêvên şehiti
 Car rohindika jı cava dızeyi
 Bo me jara
 Senfoniya xema
 Vedigeri û dibeyi

II

Adarê...
 Nızam çawa dışeyi
 Caran me bıkenini û caran me bıgrini
 Çewa te şıya...
 Berzani, bıbiyi û
 Lı me bıkeyi şini,
 Lı meydana Çarçıra
 Bıkeyi tazi
 Serdare bıdiyi Qazi
 Bûka salê Mihamatê hılweşini!!

III

Adarê...
 Tirajediya Helepçê
 Û, siyadin û xerdelê
 Çawa dışeyi
 Lı vê kolanê
 Dileki pır hêvi
 Jinên zıkgır
 Bêne herişandin
 Bıbıne xûn!?

IV

Adarê..
 Ne tenê
 Tem dane kuştinê
 Lı vıra, ha waha
 Newroz e
 Roja serkevtinê
 Roja ev axê
 Jı bın postanlên qeytan dirêj
 Qurtal dıkır

Roja Diyarberır
 Lı goristana zankoyê
 "Zekiye Alqan"
 Bıkeyi bırin û xûn
 Devên zarokên savan
 Dıbini
 Bıkeyi xwin!
 Memkên keça bıbiri
 Bıkeyi xwin
 Darên lahındika
 Dı bin zıncirên tangava
 Bıherişini... bıkiy xwin!
 Ev çı dile dı singê te da?
 Çawa dışeyi
 Cergê penc hezar mirova
 Pır bıkeyi jı xwin
 Te nav bı xwin
 Mêlah bû xwin
 Xwe jêra qurban dıkır

V

Adara qor
 Adara xwinê
 Adara serkeftinê
 Xem û kovan û xweşi
 Te dı nav parsıyê xwe da
 Gıvaştın
 Herbıbêjin
 Xwin dı nav giha da germ bû, sor bû
 Rehên eniya rabûn, bilind bûn
 Serhıldan peqand
 Brin û xwin
 Teq da xwin
 Serkeftın û jin
 Jiyan û ejin
 Adarê...
 Me hemiya zani
 Ne te jı bir dıkey
 Ne me jı bir dıkey
 ...Tu dilê diroka Kurdani

Ev helbest jo Kovara Serhıldan, adar 1993, Hejmar :2
 ya hatıye hıldan.
 Werge jı tipên Erebi bo tipnen Latini, Ş. Newroz

CUMA BOYNUKARA:

"ÖZLEMLERİMİZİ GERÇEKLEŞTİRMEK ÜZERE KOYULDUĞUMUZ ÇABADA KENDİMİZE BAKMAK BİR ZORUNLULUKTUR"

CUMA BOYNUKARA:

1964-Diyarbakır'da doğdu. Diyarbakır Lisesini bitirdi.
 1979-Diyarbakır Halk eğitim Merkezinde tiyatro çalışmalarına katıldı.
 1986-Oktay Arayıcı'nın "Rumuz Goncagül" adlı oyununu yönetti.
 1987-Diyarbakır Belediye Tiyatrosunun kuruluşunda yer aldı.
 -Orhan Kemal'in "72. Koşuş"nu yönetti
 1988-Diyarbakır Sanat Tiyatrosu'nu kurdu.
 -Ferhan Şensoy'un "Şahları Da Vururlar",
 -Ömer Polat'ın "Aladağlı Muho" adlı oyunlarını yönetti.
 1989-Orhan Kemal'in "Bekçi Murtaza"sını,
 -Tuncer Cuceoğlu'nun "ÇıkmazSokak"ını,
 1990-Mehmet Türkan'nın "Bu Oyuş Oynanmamalı" adlı oyunları yönetti. "
 1991- "Muhtar" adlı oyunu yazdı.
 "Muhtar" oyunu Salihli Belediyesi Oyun Yazma Yarışmasında mansiyon aldı.
 Diyarbakır Sanat Tiyatrosu'ndan ayrılıp, Diyarbakır Belediyesi Şehir Tiyatrosu'nda çalışmaya başladı.
 1992-Orhan Asena'nın "Ölümü Yaşamak" adlı oyununu yönetti.
 -"Çok Geç Olmadan" adlı oyunu yazdı.
 -"Çok Geç Olmadan" oyunuyla Kültür Bakanlığı Oyun Yazma Yarışmasında, Kültür Bakanlığı Ödülü'nü aldı.
 1993-Orhan Asena'nın "Yalan" adlı oyununu yönetti.
 1994-Orhan Kemal'in "Bekçi Murtaza"sını yönetti.
 1995-"Günaydınlara Uyanmak" adlı oyunu yazdı.
 1995- "Mem'le Zin" adlı oyunu yazdı.
 -"Mem'le Zin" bu yıl Veysel ÖNGÖREN'in rejisiyle Diyarbakır Şehir Tiyatrosunda oynandı.

-Ahmedê Xani'nun "Mem û Zin" Adlı destansı şiinden hareketle yazdığınız (oyunlaştırdığınız) "Mem'le Zin" adlı oyununuzla, neyi hedeflediniz, sizi bu çalışmaya iten düşünce nedir?

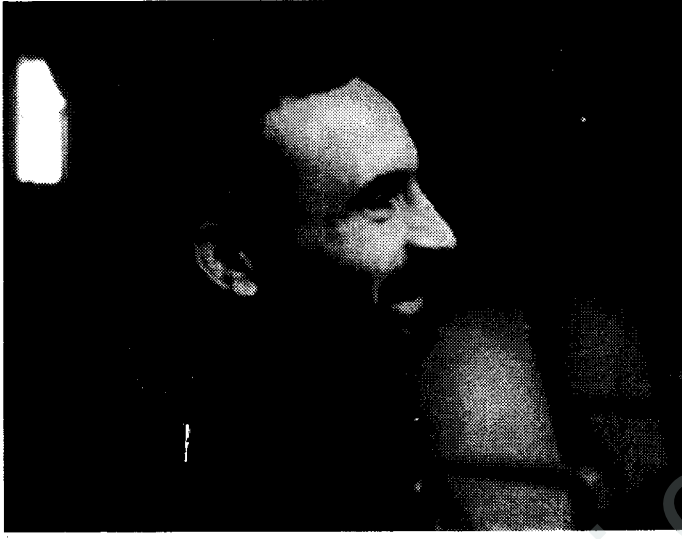
-Bildiğiniz gibi, "Mem û Zin" yüzyıllardan beri kendi dirliğini korumuş, her okunduğunda veya dinlendiğinde, insan üzerinde aynı heyecanı ve coşkuyu yaratan bir klasik yapıt.

Beni böyle bir çalışmaya iten sebepleri şöyle toparlamak mümkün:

Oyunda mevcut süre gelen ve sürdürülen Mir Zeydin Bey'in bir yönetim biçimi vardır. Bu yönetim biçimi bize, her ne kadar özlemlerimizi öğütlesede yer yer, temelde Mir Zeydin Beyimizin yansıması olarak, diğer bir yanı olan Beko Ewan çıkar karşımıza. Bütün bunlara karşın, olarakta, özlediğimiz bir yönetim biçiminin simgesi ve savunucusu olarak Tajdin karşılarında durur. Oyun bu iki karşıtın mücadelesi üzerine kurgulanıp biçim alır. Bu çatışmanın açtığı, katetiği ve ölümsüzleştirdiği "Mem'le Zin" in aşkını bize anlatır.

Durum böyle olunca da, dikat etmeniz günümüzde de özlem edilen ile,

özlenmeyip mevcut yönetimi sürdürenler arasında süregelen durumlar hep masum olanlar üzerinde kapanması zor yaralar açmıştır. Açılan yaralarda filizlenmiştir güzellikler, denebilir. 16. yy.

Fotoğraf: Hüseyin ELÇİ

da durum neyse günümüzdeki durumla birbirine yakındırlar. Ancak ben bu oyunda bütün bunları söylerkende "Mem'le Zin" in vardıkları sonun özlem edilen bir son olmadığının altını ısrarla çiziyorum.

-Ahmedê Xani'ye gecikmiş bir özür diyorsunuz. Neden gecikmiş özür, Xani'nin özlemlerini öksüz mü bıraktık?

-Tabi ki! Şimdi, bizler kendi kültürümüzden, kendi geleneklerimizden, atalarımızın aşklarından, sevgilerine bakışlarındaki gözlerinin parıldamalarını, yönetim biçimlerini, ihanetlerini, özlemlerini, kavgalarını, fitne ve fesatlarını kavramadan, buradan iz sürmeyip hep güzellikleri başka uzak kültürlerde aradık. Öyle oluncada, temeli olmayan bir yapının üstüne çatı kurmaya çalıştık.

Onun içindir ki, Ahmedê Xani'ye gecikmiş olsada "Mem'le Zin" oyunu bir özürdür.

Özcesi, özlemlerimizi gerçekleştirmek için koyduğumuz

çabada kendimize bakmak bir zorunluluktur.

-"Mem'le Zin" şu sıralar Diyarbakır Sur Belediyesi Şehir Tiyatrosunda, Veysel ÖNGÖREN'nin rejisiyle sahneleniyor.

Oyunun izleyicilerden aldığı tepkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz, hedefinize

yaklaştınız mı?

-Olumlu ve beklenenin üzerinde bir olumluluk arz ediyor. Şehir Tiyatrosunda çalışan sanatçı arkadaşlar iyi özenmişler, abartmaya gitmemişler, oyunun yalın halini korumuşlar.

-Son olarak Govend okuyucuları için bu vesileyle iletmek istediğiniz bir mesajınız var mı?

-Olmaz olur mu? Daha önce de belirttim. Biz atalarımızın aşklarını, nefretlerini, fitne ve fesatlarını ve özlemlerini öğrenmeden doğruya, güzele ulaşmamız zor olur.

Bunun için mutlaka bu yönde iz sürmeliyiz. Başkada seçeneğimiz yok.

Unutmayın, biz bizlerle güzeliz. Sevgiler, başarılar.

-Biz de bundan sonraki çalışmalarınız için başarı dilekelerimizi sunar teşekkür ederiz.

PROBLEMÊN REWŞENBIRIYA KURDI LI KURDISTANA BAŞÛR

Pir Xîdir Sîleyman

Ew babetê ku li vir bi kurti li ser bîaxivim, pîrani asteng û problemên li ser riya rewşenbiriya Kurdi li Kurdistanê Başûr, bi taybeti li ser parçê rîzgarkirî ye.

Diyare, di babetê usa berfireh de mirov divê di pêşiyê da behsa siyasi, abori, komelayeti û çend tiştên wek wan yê Kurdistanê Başûr bike; da ku bîkaribe behsa asteng û problemên rewşenbiriya Kurdi bike. Bi awayeki usa babet wê baştir zelal bibe.

Lê xuyaye wextê seminerê me kurt e û mirov nikare behsa van hemû babeta bi firehi bike. Ji ber vê yekê ez dixwazim zor bi kurti behsa berxwedana gelê Kurdistanê bikim. Bi taybeti piştî şerê cihanê ya yekem û perçekirina Kurdistanê, rewşenbiriya Kurdi, bi awayeki berfireh bi barê siyasi û aboriyê Kurdistanê ve girêdayi ye û ev yeka her wextek tevgera rîzgarixwaza gelê Kurdistanê de tesira xwe dike, ku ev tevger xurt û geş bibe. Rewşenbiriya Kurdi ji bi geşbûna tevgera Kurdi ve divê geş bibe.

Madem em ji şerê cihanê ya yekem heta nuha xeberdîdî, em dikarin hukumdariya Şêx Mahmûdê Berzenci ji binî bira xwe. Ji sala 1919 û heta sala 1923 çawa hukumdariya Kurdi li Sîleymaniyê û dewr û berê wî hate damezrandin, wê demê rewşenbiriya Kurdi ji geş bû; ev perçê Kurdistanê de rojname bi Kurdi derketin, di dibistanan da xwendin bi zimanê zîkmaki bû.

Di nav gelê Kurdistanê Başûr da ji bo destxistina mafê rewa, xebat gelek dirêj kîşyaye û fedekari û berxwedan ji qet kêm nebûye; bi taybeti piştî şoreşa Bar-

zan sala 1931 û 1933 û sala 1943 heta 1945... Piştî damezrandina çend rêxistin û partiyên Kurdistanê, weki, Hiwa, Rîzgari, Partiya Demokrat a Kurdistan û xebat û çalakiyê wanê li wê dewerê û weşandina çendin kovar û rojname, weki, Gelawêj, Nîzar, Jin û Jiyana We berhemên ew salên borine.

Gavên dehi ji firehtir hate avêtin. Ew ji şoreşa 14 Tirmeha sala 1958 bû. Yekem car di qanuna esasiya kevî ya Iraqê da beşdari û wekheviya Kurdi û Ereba bi nîvisin hate qebulkirin. Mirov dikare bêje ev yeka heta dereceyeki deriyeki baş bû, ku careki din di rewşenbiriya Kurdi geş bibe. Bi kurti em dikarin bêjin damezrandina rêvebiriya giştî ya xwendina Kurdi li wezaretê perwerde, damezrandina beşa zimanê Kurdi li universiteya Bexdad sala 1959, vejina radyoya Kurdi li Bexda, her wîha xwendina Kurdi li pîrani xwendîngehê ewilî li Kurdistanê, qezencên ev demê ne. Di san careki din rê li kovar û rojnameyên Kurdi re xweş bû û çendin kovar û rojname, weki, Bîlîse û Ronahî dest bi weşanê kir.

Lê Abdûlkerîm Qasîm ji ber çend egera ji peymanê xwe zû vegeriya. Çend çû zêdetir asteng kete ber riya rewşenbiriya xwendina Kurdi. Ji ber vê yekê bû gelê Kurdistanê bê çare ma û dest avêt çekê xweparastinê û şoreşa sala 1961 destpêkir. Ev xebata çekdari heta sala 1970 dom kir. Ew barê siyasi, abori û komelayetiyê ku ji we re diyare bo we behs nakim. Li sala 1970 hukûmeta Bexdad careki din mecbur ma hundek mafê gelê Kurdistanê qebul kir. Beyanname 11 Adar 1970 hate morkirin.

Eve ji bû gavek ku careki dîn rewşenbiriya Kurdi geş bibe; bî taybeti ji çend aliyê ve. Hindek ji vana ev in: Careki dîn vejina rêvebiriya xwendina Kurdi û damezrandina Yekitiya Niviskarên Kurd, Komela Rewşenbiriya Kurdi. Her wiha Kori Zanyari Kurd ji ji ali hindek zana, pîspor û şarezayê Kurd ve hate damezrandin. Her yek ji vana dest bî weşanê xwe yê taybeti kir û kovarên Perwerde û Zanîst, Niwisereyi Kurd, Roji Kurdistan, Kori Zanyari Kurd û rojnamên Hevkarî û Birayeti bigre heta kovarên Beyan û Rewşenbirê Kurd berhemên ew demê ne ku dest bî weşanê kîrîn.

Lê niyeta rejîma Bexdad ne pak bû. Her piştî morkirina beyannamê dest bî planê xwe yê çepel kir û çend dewerên stratejîk ya Kurdistanê, weki, Kerkuk, Xaniqîn û Şingar wê demê hate tehrîbkirin. Gelê Kurdistanê heta sala 1974, xasîma di nabêna sala 1974 û 1975 gelek berxwe da. Di neticê de ev şoreşa gelê Kurd ji ji ber çend egerên navxweyî û navnetewî şikestî xwar. Şikestina şoreşê tesîra xwe li ser rewşenbiriya Kurdi ji nişan da. Qezencê ku milletê me bî xwina xwe ve derxistibû meydanê roj bî roj paşve ket.

Rêvebiriya giştî ya xwendina Kurdi tesîra wî nema; Yekitiya Niviskarên Kurd di destpêkê da sist bû û piştra ji bû beşek Yekitiya Niviskarên Iraqê; Kori Zanyari Kurd kîrîn beşekî Kori Zanyari Iraq û kesên pîspor ji neqil kîrîn cihên cûda cûda.

Asteng danan xwendina Kurdi li xwendîngeha Kurdistanê û li gelek dewerên Kurdistanê xwendin kîrîn bî zîmanê erebî.

Her kovar û rojnamên bî Kurdi derdiket, diwiya di rupelên ewil da pesna Seddam û dezgehên wî bîda. Ku hindek niviskarên Kurd bî vi awayî dikaribû çend lêkolîn û berhemên folklorî di kovaran da belav bike.

Derdê herî giran ji sala 1975 heta serhildana Bihara sala 1991 astengê niviskarên Kurd bî taybetî qontrola

çapemeniya Kurdi bû ku, ev kontrola ji ji alî wezareta rageyandina (basîn, yayîn, îlam) Iraqê va di hate kîrîn û bihna xwinê ji wan sansurciya di hat. Bî vi awayî gelek nivîsar sansur dikirin, Her nivîskar û pîsporê ku hesaba vana nekira piştra buhaya wî ji bî giranî dîda.

Lê di sa ji her baş bû ku gelek kitabên folklorîk, çîrok û lêkolînî hate çapkirin û belavkirin.

Bî ditîna min tesîra Seddam û rejîma wî ji alî rewşenbiriya Kurdi ve pîrani ev in:

1- Xirabkirina nêzîkî 5 hezar gund û bajarên Kurdistanê. Bî vê yekê keleşpor û etnografîya ya Kurdi û kevînarên Kurdistanê zîyanekî mezin dit.

2- Tehrîbkirina çendî dewerên stratejîk, weki, Kerkuk, Xaniqîn, Şingar, Şêxan û çend cihên dîn.

3- Agîrberdana aboriya Kurdistanê.

4- Tembîlî û bêkarî û rewşê ne baş ya li nav Kurda.

5- Xirabkirina senger û çeperên ku pêşmergekên Kurdistanê pê pişta xwe germ dikir.

6- Naveroka bernamêyê xwendinê ku li xwendîngehê Kurdistana Başûr di hate karanîn; ku ev bernamê ji bir û bawerîya netevayetî gelê Kurdistanê gelek dûr bû. Belkî ev yekê bû ku di tehrîbkirina diroka Kurda û zîman û edebîyat û rewşenbiriya Kurdi da bû bîngehê bernamê Saddam. Lê di sa ji Seddam di vi wari da nedîkarî bû bernamê xwe li Kurdistanê ci be ci bike. Seddam her çiqas xwest çend nivîskarê Kurda bîstîne, da ku pesnê wî bîde û bernamê wî bike rojevê. Lê ev yekê ji dest wî nehat. Her di wê demê de ji, dibêjîn, çendî nivîskar û rewşenbirên Kurd yê xwîngerm û şoreşger ji bo dengê peyvên asîlî bilîndkî û tîfîng û qelemê sengerê parastîna Kurdayetî bikîne yek, dikaribûn xwe bikîn meydana gel û ji bo vê yekê ji Yekitiya Nivîskarên Kurd li çîya damezrandî. Her usa beyan û belavokên partiyên Kurdistanê ji xemlandî û çend kitêb û belavok û lêkolîn be-

lavkırın. Çendin niviskarê Kurd ji li der-vayi welat ev xebatê xwe dom kırım. Bı kurti, heta serhıldana Bihara 1991 ev bara rewşenbiriya Kurdi evana hıldan.

Lê pişti serhıldanê û reva mezin û dengdayina wi ya cihanê; her usa vejeriyanê ku bı alikariya hêzên nawnetewî û avakırına dewereki tenahi (emniyetli) li Kurdistana Başûr, rejima faşist ya Bexda planeki dı xıste rojevê û hemi dezgeyên xwe jı Kurdistanê kışand, abluqayêki dijwar ya aboriyê dana ser gelê Kurd. Jı ali rewşenbiri de ji ev tesirên jêrin hate ditin:

1- Yekitiya Niviskarên Kurd ji nû ve vejiya û gelek niviskar û rewşenbirên Kurd xwe gihande axa rızgarkiri.

2- Mamostayên Kurd nehêla deriyên kitebxana û dibistanan bê girtin û her çiqas ali abori de zor û zehmet û kêmasiya defter û qelem û kitêb ji hebe, xwendin berdewam kırım.

3- Ragehandinê partiyên Kurdistanê bı xurti dest bı kar kırım û bı tevi geşbûna çend aliyên dın radyo û kovar û rojname û belavokên xwe careki dın bı serbesti dı nav gel belav kırım. Yekem car telewizyona Kurdi hate damezrandin.

Xebata milletê Kurd de cihê şanaziyê ye ku, bı damezrandina telewizyona Kurdi çavê milletê Kurd ji telewizyona rejima Seddam û dewletên dewerê dūr ket. Lê hêji gelek kêmasi û problemên ev telewizyonana heye.

Pişti hılbijartina parlamentoya Kurdistanê û damezrandina wezaretê perwerde û wezaretê rewşenbiri dı hukümetê de ji dest bı çalakiyên rewşenbiri kırım û hindek planên baş dane ber xwe. Lê disa ji hindek asteng li ber wan hêbû. Weki:

1- Barê aboriya giran û dijwar.

2- Kêmbûn û giraniya kaxız û çapxana û hacetên çapkırinê.

3- Birin û tûnebûna elektrîkê û xırabkırına gelek gundan jı ali rejimê ve; niha gundiyanê Kurdistanê bı avakırına gundên xwe ve mijûl in, lê bê hindek pêtiyên jiyanê, weki elektrîk û

xwendengeh û hwd.

4- Kêmasiya karmendên pıspor jı bo telewizyona Kurdi. Çunki çı aqademiyên huneri li Kurdistanê tunebû û aqademiya Bexdad û Musul ji kesên ne bı ser rejima Bexdadê ba wenedıgirt. Bı taybeti xwendekarên Kurdistanê ji van aqademiyan bê par bûn.

5- Nebûna cihazên taybeti û pêwist bo telewizyonan.

6- Kêmasiya bernama zarokan û pırani ji filmê bê dublajkırinê û çendin egerên dın ji niha asteng in li ber Kurda.

XWENDINA KURDÎ Û BARÊ ABORIYA GIRAN

1- Kêmbûna kitêb, defter û avahiyên xwendengeha... Jı ali dın kitêbên heyi ji kevn in. Eve çend sale her ew kitêbên kevin li xwendekara tê belavkırın û dumahiya salê ji jı wan tê sitandin bo salên nû.

2- Naveroka bernamê xwendengeha... Rast e, ew ciyên ku pesna BAAS û Sadam dıde jı naveroka kitêba hatiye derxıstin. Lê çı dı ciyê wi da hatiye danin. Her wiha ew ciyên ku li ser pêşkırına mejû edeb û zmanê Kurdi hatiye nivisin, dı nav bernama xwendengeha da nemaye. Lê hêji naverokek rêk û pêk nêziki bir û baweriya gelê Kurdistanê nehatiye pêkanin.

3- Kêmasiya labaratuar û hacetên labaratuara ji problemeki mezin e.

BARÊ UNIVERSITEYA

1- Rast e, pişti damezrandina parlamanto û hukumeta Kurdistanê xwendekarên Kurd nıkarıbûn li universiteya Bexdad û Musul bıxwınin. Evan xwedekarana li universiteyên Kurdistanê, weki universiteya Silemanyê û Duhok hatin dabêşkırın. Lê disa ji gelek asteng û problem li ser riya xwendinê da heye. Kitêb kêman, labaratuar tune ne, barê jiyana xwendekar û mamosteya dı bin zıhmeteki mezin e û her wisa mamosteyên pıspor gelek kêman.

KITÊBXANA KURDÎ

Kitêbxana Kurdi ji ber çend sedeman gelek hejar e. Evana ji:

- 1- Şewitandina Kitêbên resen (onjinal) û kışandina wan bo aliyê rejim...
- 2- Talankirina kitêbxanan
- 3- Kêmasiya kitêbên verger, bî taybeti ji zmanên zindî...
Buhayê giran yê kitêba...

NIVİSKARÊN KURD

Yekitiya Nivîskarên Kurd hê ji li ser çaleki û xebatê xwe da berdewam e. Xebatê wanê rewşenbiri û nivîsani, her wiha Partiyên Kurdîstani ji dîxemilîne. Panel û semineran pêşkêş dikin. Lê her hêvi û daxwaziya wan eve ku, berhemê xwe bî awayeki serbixwe çap bikin. Ji ber hîneki poroblemên me yên taybeti nîkarin kitêb û berhemên xwe bî rêz û hurmet çap bikin. Ji alî dîn pêwendiyên wan ji li gel rewşenbirên cihanê gelek sist e û nîkarin kitêba ji ber barê aboriya gran bikin.

Muzexana Kurdi ji hem ji alî etnografî û hem ji alî mêtûyî da gelek hejar e li hember muzexanên dîn.

TÊBİNÎ

Ev nîsar ji kovara Serhildan, hejmara 6 hatiye wergertin.

Zmanê nîsê bî zaravê behdîni û bî tîpê erebî bû. Ji alî werger li gor eslê xwe hatiye wegerandin bo zaravê kurmançiya bakûr û tîpên Latîni.

AGIRÊ NEWROZÊ

Bî xwinê rîstin
Hesret hiştin
Zarokên me
Diyên men me
xwişkên me
Çavên wan wek agir û pêt
Dilê wan bî rîk...
Sebîr
Hisret
Hêvi tije ye dilê wan
Ey Kawayê Hesinker
Te çîma tîjekir dilê me
Te çîma berda rîh û canê me
Ev agira
Agirê sor
Agirê volqan
Te çîma jiyand
Hesreta çar hezar salan
Jî bo te
Mîrîn dan ber çavan
Çûn ber sêpêyan
Jî bo te
qirîyan bî serfirazi dî zindanan
Çî nehatin nîvisandin
Jî bo te
Dî zindanên reş û tari da
Hozanan
Deng vedan çîya, deşt û zozanan
Ma ji bo te
şernekîrîn qîz û xortan
Û dî bihara jiyana xwe da
Neçû ber sêpê Leyla Qasim
Ma agirê newrozê ji bo te geşnekir
çar xortan
"Newroz wîha tê pîrozkirin" got
Û xwe şewitan ji bo te zekiya
Jî bo miras be ji gelê Kurd ra
Ma nemîrîn
Seyid Rîza, Şêx Seid û Qazî Muhemed
Ma nedoman bî rîh û canê xwe
Berzaniyan ev doza me
Û gelek qehremanên bê nav
Ber nedan dil û canên zarokên me
Ev daxwaza ev agirê te
Wê çewa bîde tefandîni vi agirî
Wê çewa bîde sekinandîni vê meşê
Jî Botan heta Behdînan
Jî Mehabat heta Amed
Jî Helepçê heta Dêrsimê
Ez dişaşim ji hişê wan mêşokan

Mamoste Fexri Keya

VALLA KÜRDE YEDİRDİM SENİ!

Edip POLAT

Yazar Alev Alatlının Boyut yayınlarında çıkan ORDA KİMSE VARMI ? dizisinin 3. kitabı VALLA KURDA YEDİRDİN BENİ adlı kitabı Kürt halkının ve örgütlerini konu edindiği sayılı Türk eserlerinden biridir. Biçim ve içerik hataları olsa bile, tek başına Kürtlerin böyle bir eserde işlenmesi bile bizce değer verilebilecek bir olaydır. Ayrıca Kürt sorunun tarihinin de bir ölçüde işlenmesi bu kitabı ilginç kılmaktadır. Bunun yanında, kitaptaki bazı kişiliklerin Kürtçe konuşturulmaları kitaba ayrı bir hava vermiştir. Türk edebiyatında Kürtleri işlemenin bir cesaret işi olduğu günümüzde, bayan Alatlının bu çabası başlı başına bir cüretliktir ve övgüye değerdir.

Kitabın görünürdeki bu niteliğine karşın kimi maddi hatalar, anlatım bozuklukları ve en önemlisi Kürtçe diyalog ve deyimlerdeki yanlışlıklar ilk bakıştaki coşumuzu söndürmeye yetmektedir. Özellikle Kürtçenin hemen hemen tümünün yanlış yazılması kitabın Kürtlere verdiği değeri azaltmasa bile Kürt diline olan saygıyı zedelediği söylenebilir. Kitabın değişik sayfalarında bulduğumuz Kürtçe anlatım ve yazım bozukluklarını aşağıya çıkardık. Bunun yanında Kürt tarihi ile ilgili birkaç yerde maddi hataya rastladık. Örneğin: Sayfa 203'de, "...Kasım'da, Dersim aşiret reisleri Ankara hükümetine Kürtlerin özerkliği konusundaki düşüncelerini soran bir

muhtıra veriyorlar, cevap alamayınca 25 Aralık'ta Diyarbakır, Elazığ, Van, Bitlis vilayetlerinde bağımsız bir Kürdistan devleti kurulması gerekmektedir, eğer gereğini yapmazsanız silaha sarılacağız mealinde bir telgraf gönderiliyor. Birinci İnönü, İkinci İnönü, Sakarya derken birlikler bu bölgeye kaydırılıyor. İsyan bastırılıyor. Liderler tutuklanıyor. Beşyüz kadar isyancının öldürüldüğü söyleniyor..." Burada söz konusu isyanın hangi Kürt isyanı olduğu belli değil, okuyucu önceki ve sonraki cümlelerde de (eğer ayrıca Kürt tarihini bilmiyorsa) bunu anlatan bir bilgiye rastlayamaz.

Yine 209'uncu sayfada: "...izleyen İstiklal mahkemesi yargılanmasında Şeyh Said, Kürt devleti kurmak için ayaklandıkları iddiasını red ediyor. Hükümet zaten bunun bir şeriatçı ayaklanması olduğunu söylüyor. Neticede 46 kişi idam ediliyor:1925"

Burada Şeyh Sait isyanıyla ilgili yanlış bir belirleme vardır. Zira idam kararlarını okuyan mahkeme başkanı MAZHAR MÜFİT: "Kiminiz şahsi menfaatleriniz, kimini de başka ülkelerin siyasi emellerine alet olarak...vs. sonuçta hepimiz bağımsız Kürdistan'ın kurulması için ayaklandınız..." biçiminde sözler sarfederek isyanın ulusal amacını ortaya koymaktadır. Burada yazar ALATLI bilmiyerek veya kasıtlı olarak isyanın şeriatçı özelliğini savunmuş olmaktadır, ki biz bu iddiya yabancı değiliz.

Kürt örgütleriyle ilgili olarak da bazı hatalar var şöyleki: "Sınırın öbür tarafında, İran petrolleri birleştirmek, Şahı devirmek, yeniden başa getirmek, SAVAK'ın kurulması, ak devrim, Hümeyni'nin sürgünü gibi işlerle meşguldür. Ne ki, Hümeyni, bir süre Bursa'da kaldıktan sonra, Irak'a geçecektir. O sıralarda İran; KDP, 18 ay süren bir direniş başlatır, 1967-1969'da, yine Komela adlı yeni bir Kürt örgütü kurulur. Bir yıl sonra da bu üç muhalif örgüt Halkın Fedaileri adı altında birleşir, silahlı mücadeleye başlar." (syf 212) Burda ilk cümledeki yeniden başa getirilmek istenen kişinin kim olduğu belli değil. Ayrıca İran Devrimci Hareketinden biraz haberdar olan biri bile Halkın Fedaileri Örgütünün üç örgütten meydana gelmediğini bilir.

"...T-KDP'yi Doğu Devrimci Kültür Ocakları izledi, 1969. Aynı yıl Sait KIRMIZITOPRAK Türkiye'de KDP'yi kurdu." (syf. 213) Bayan ALATLI bu ne anlama geliyor? T-KDP DDKO'dan önce mi, sonra mı kurulmuş?

Bir başka maddi hata TKSP ile ilgilidir. Şöyle deniliyor; "...Şıran'nın -Hiç değilse o yillarda- sempaticanı olduğu Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi ise 1975'te kuruldu. TKSP'nin genel sekreterliğine DDKO çıkışlı Özgürlük Yolundan Kemal BURKAY getirildi." Kemal BURKAY'ın TİP çıkışlı olduğu herkesçe biliniyor. Çünkü TİP'te yöneticilik yapmıştır. Ayrıca TKSP'nin de kuruluşu 1974'tür.

KİTAPTAKİ KÜRTÇE HATALAR

Dedik ya, Kürtçe özlemimizi bir ölçüde tatmin etmeye çalışan bir Türk romanı bir kez. Ama hevesimiz kursağımızda kaldı. İşte örnekleri:

...
"Xeyr hati" diye selamladı. Bende öğretildiği gibi yanıtladım.

"Selameti"

Bunu, sırayla herkesin hatır sorması izledi.

"Çavayi"

"Başım spasdıkım, tu çavayi"

Yukarıdaki diyalogta bir çok harf hatası var: "Selamet im" ve "Çawa yi", "Baş im." "Spas dıkım, tu çewa yi?" olmaları gerekir. Yazılan Kürtçe, konuşma dili olsa bile gramer kurallarına göre yazılması gerektiğini sanırım Alatlî' da bilecek kadar kültürlüdür. Buna benzer hataların listesini, karşlarına doğrularını da yazarak alta alıyorum:

Sayfa:128 "... Mesela biz'de "o" söylüyordu derken, 'o'nun dişi yada erkek olduğu belli olmazken, Kürtçe'de erkek için ew(wi olmalı) dıgot" dişi için "ewê dıgot"(doğrusu wê dıgot olmalı) diyorlardı ki..."

Sayfa:157 "...Hali öyle sevimliydi ki, Şıran güldü; 'ulan üçkağıtçı! Nan çe heye? Ne pişiriyorsun? Doğrusu: Nan de çi heye? olmalıydı ve Türkçesi de yemek-te ne var? demektir.

"...Ağabeyine döndü:'bana ver Şıran abi, ben alırım. Ne istiyorsun?"

'Ferit malêye?'(Doğrusu şu olmalı: Ferit li malê ye?)

"Çu bazarı" dedi annesi yemenisini düzenleyerek.(Çû bazarê) olmalıydı.

"Apo hat?" "Na, jına berite malêye" (Doğrusu: Na, jına birê te li malê ye)

Sayfa 160 "Lawo" dedi annesi "av hazire, duxazi serêxu bişu"(Bu yanlıştır, "av hazır e, dixwazi serê xwe bişo" olmalıydı.)

Sayfa; 161-162 "güveci hanginiz yapacaksınız?"

"Daye te guveç çêki?(Dayê tê tırşikê çêbiki? olacak)

"Na! Çongêmin dêşe, bına Ayten çeke. "(Doğrusu şudur:) (Na! Çongê min diêşin, bıla Ayten çêbike.)"

"Ayten yapamaz, Aynur yapsın," dedi, Şıran.

"Aynur ablam Bozan'ı uyutuyor!....."

".....Ferit malêye?" yerine "Ferit li malê ye? olmalıydı.

Sayfa 163"...Demek oradan

tanışıyoruz?"

Sonra bawo geldi. (Bawo olmalıydı.)

Şiran karşılamaya kalktı,

"Ser çavara hati, bawo." (Ser çava ra hati bawo, olmalıydı.)

Sayfa 164 (Nalan ne xaşe?" diye sordu Menduh amca Apo'ya. (Nalan nexweş e? şeklinde yazılmalıydı.)

Sayfa 173 "... Binali temizliği bitirdi. Kitaplardan kalın olanının ön yüzünü çevirdi, okudu.

"Ehmedê Xani, Mem û Zin!" Rodoplu'ya baktı,

"Te Kurmanci hin buyi?" yerine "Tu Kurmanci hin Bûyi" yazılmalı.

Sayfa 177 "... Günay'ın ona gülümsediğini gördüm.

"Şiran ji te ra kitaba Mem û Zin istandiye" diye seslendi.

(Şöyle olacaktı: Şiran ji te ra pirtûka Mem û Zin sitendiye.)

Sayfa 234 "... Geçirdiği zaman bal rengi gözlerine oturan çocuksu çaresizliği hatırlıyorum. "Zike in zaf dişel" (Oysa Zikê mın zaf diêşe olacaktı.)

Sayfa 253 "... Billah demogoji yapıyorsun" dedi Suphi. Dedi ve Şiran patladı, " Besel Edepsizye ne kel! " (Bunun yerine Bes e! Bê edebiyê neke olsaydı, doğru olurdu.)

Sayfa 264-265 "Mizgênêya min bide, Kureki te bûya!" demek yanlış yazımdır. Eğer "Mizginiya mın bide, Kureki te bûye!" Olsaydı, doğru olurdu.

Sayfa 293 "... Uzanyor, bir kaset alıyor. Marşımı bir ezgi, serfrazkin serfrazkin... bir de, Kurdara Azadi diyor. Onu anlıyorum." Halbuki sözkonusu SERFRAZKIN marşının hiç bir yerinde KURDARA AZADÎ yoktur.

Romanında, Alev Alatlı Şiran adındaki Kürd'e Kürtçe söylemiş ve bunu sık sık "italiklemiş." İyi de, hoş da bu dilin kuralı-edebi yok mu? Türkçe karşılıkları doğrumu diye hiç tasalanmamış bile. Kitabın bir kaç yerinde ise Mem û Zin kitabından Kürtçe beyitler almış. Ayrıca Kürtçe ezgiden kıta da var. Bunlara bir Cigerhun dörtlüsünü de eklemek gere-

kir. Fakat, başta da dediğimiz gibi, yazar bir kez Kürtçe'yi çamur yapmakta karar kılmış ya, şiiri, ezgiyi de ayaklar altına almaktan hiç çekinmemiş. İşte örnekleri:

Sayfa 202' de şöyle yazmış bayan Alatlı: "Xalib dı dile teda neyarek" dedi. Mem sergeşte dı bir rexcezire!" Bu dizele-ri bir de Mem û Zin kitabından okuy-alım:

Xalib dı dilê te da neyarek" Bir kaç di-zeden sonra, "... Sergeşte dıbi lı rex Cızirê" (Mem û Zin Sayfa 252 Hasat Tay.)

Karşılaştırmayı okuyucuya bırakarak başka bir dizeye geçiyoruz:

"Yari u birayi nuvaxat ra bit bı riya-ı megalat!

Varine hesaniye, cefaye, evvel nede ber wve ve cefaye!" Dizelerin doğrusunu ise âxmedê Xani'den dinleyelim: "Yari û birayi û nuvaxat / Ne bit bı riyaı yû mekalat

Yari ne hêsani ye, cefa ye / Meqsud-ı ji yari yê vefa ye

Axır tu eger neki vefayê / Ewwel me da ber xwe wê cefa yê" (Mem û Zin, S. 93)

Ünlü yazarın Cigerhun dizeleri şöyle: "?...Ben de Cigerxwun'un bir dörtlüğünü haykırıyordum, sessiz:Mı rahişt Gulik geş/Daber pozê kere reş..." Değerli yaza-ra göre Türkçe'si söyleymiş: "Gonca gülü eşeğin burnuna tuttum/ Eşek içini çekti..."

Bu dize şöyle olmalıydı: " Mın rahişte gulek geş/ Da ber pozê kerê reş." Türkçesi: "Canlı(diri) bir gül aldım , kara eşeğin burnuna tutum." olmalıydı.

Aram'ın bir ezgisinden de alıntı var ki-tapta. O da ne yazık ki yanlış yazılmış durumda. Sayfa 404'te şöyle bir şey: "...Şiran gülüyor sıra onda. Bir ferdi Tay-fur kaseti takıyor, içinde Aram Te ku lil ki, te ku lil ki der be hare, Der be hare, de bû ister, singamen..."

Bu dizelerde sözcüklerin heceler ha-linde yazılması bir yana, anlamsız keli-meler de vardır. Bu ezgi şöyle yazılıysaydı, kanımca daha doğru olurdu: Tu kulilk i,

tu kukulk i der buhar e, derbuhar e, tu
bûyi li ser singa mın..

Aynı Kürtçe ezginin bir başka beyiti
kitapta şöyle geçiyor.(Sayfa 535):

Te ku lil ki

Te ku lil ki der be xare

der be xare de bû li ser singeman

Kewa disa, kewa disa helin dani

Helin dani akeseera dilemen...

Baştan sona yanlış yazılı olan bu kıta
şöyle olmalıydı oysa:

Tu kulilk i

Tu kululk i, der buhar e

Der buhar e, tu bûyi li ser singa mın

Kewan disa, kewan disa hêlin dani

Hêlin dani ..." diye gitmeliydi.

Bu tür maddi hataların yanında,
sayfa 400 ve 422'de olduğu gibi Paris
Kürt Enstitüsü'nden Kendal Nezan'ın
adı hep ters yazılmış, yani soyadı önce,
adı sonra yazılmış. Bunu da anlamak
mümkün değil. Her defasında Nezan
KENDAL şeklinde geçmektedir. Eğer sa-
dece bir kez bu hata yapılmış olsaydı
belki bir dikatsizlik olarak yorumlanabi-
lirdi. Anlaşılan o kişinin ismini
öğrenme zahmatinde bile bulunmamış
yazar.

Bu eleştirilerimizi okuyan biri, şöyle
düşünebilir: Yani kadıncağız Kürt değil,
Kürtçe bilmez ne yapsın yani! Ancak bu
kadarını becerebilir! Bukadarını yazabil-
diğine de şükretmek gerekir! Hayır, biz
böyle düşünmüyoruz

Eğer kitapta sadece bir kaç cümle
Kürtçe geçseydi bizim bir diyeceğimiz
olmazdı. Ancak, çok sayıda Kürtçe
sözcük ve dize yer alınca, bu dile saygı
anlamında, bari yer alan sözcükler iti-
nalı ve doğru yazılabilirdi. Kitabın konu
olarak bütünlüğünü eleştirmeyi hedef
edinmediğimizden, sadece bazı maddi
hatalar üzerinde durduk. Tekrarlayalım
ki Kürtçe'nin bu haliyle de romanda yer
alması bir adımdır. Ama artık Kürtçe'nin
de sahipleri olduğu için sayın Alat'ıya
hatırlatmak isterim: Dikkat et, valla
Kürde yedirirler adamı!

YOL YORDAM UÇURUM

Yıkılıp talan olmuş
Kuşların yeri yurdu zehir
Fitne emsal dayatmış
Ah umut!
Bir daha çok zor
Çok zor doğar
Güneş bu pencerelerden

Yol yordam uçurum
Hanesinin kilidi çoktan kırık
Bulutları bir rüzgar alıp da götürmüş
Gökyüzü şimdi çok yavan

Şairin yüreğini buz tutmuş
Günlerin hayrına yazıyor kalem
Göz gözü görmezken bu dumanda
Duydunuz mu?
Bütün ışıkları kan yutmuş,

M. Ali URAL

BATIKKENT

I

Esmer bir çakıltayım kıyılarında HAZAR'ın

Dalgalar köpüklerini vurur ağzıma
Şehvetli bakireleri gibi BABİL'in

Birbaşımam, hepberaberim, bütün taşlarla, bütün taşlıklarda...

Kardeş ağaç, gölgesini düşürür esmerliğime
Bir sincap usulca atlar üstümden
Toprak ana daha derin çeker sinesine beni
Her kıyıya değdiğinde dalga cenapları

Esmer bir çakıltayım HAZAR'ın

Yüzümün yüzü düştüğünde geceye
Batikkentlerini düşünürüm bütün esrarlı suların...

II

(Batikkentine inerken düşlerde HAZAR'ın)

Ey! bütün denizlerin ve yeraltısularının tanrısı
Ey! bütün batikkentlerinin hükümranı
Ey! Ea

Mezopotamya'nın alınçatisında bir kent var
Tanrıların gazabından sulara gömülmüş
Ey! Ea
İndir beni oraya

gizli bir mahzeninden

Beni yetiştir

Tebaayı toplayan zangocun görkemli sesine
Gezdir beni çarşılarında
Tanrıları çıldırtacak

Çekikgözlü güzellerle karşılaştı beni
Gözlerinde altında kalacakları suları içebileyim
Oyunlarında düşlere dolanayım
Batikkent sokaklarında çember çeviren çocukların...

Ey! Batikkent ırmağında güneşi seyredenler
ağaçlara, sulara dalanlar

Ey! O ırmakta oynayan çocuklar

Ey! Onaltı yaşı omuzlarında su çekenler

Ey! Arkaik zamanı yüzünde eskitenler

Ey! Birebin veren toprakta payına hiç düşenler

Ey! Her gece düşlerinde talana uğrayan yoksul kent tebaası

Ey! Her gecenin sabahında azat olduğuna şükredenler

Kendinizi düşünün

Kendinizi...

Ve beni

Onbinyıl sonrasında sizlerle düşlere gireni...

Esmer bir çakıltayım kıyılarında HAZAR'ın

Dalgalar köpüklerini vurur ağzıma
Şehvetli bakireleri gibi BABİL'in

Yüzümün yüzü düştüğünde geceye
Batikkentlerini düşünürüm bütün esrarlı suların...

Ahmet ÇAKMAK

Samet AYDIN "Devinim"

ROZERİN

Suzan SAMANCI

İplik iplik titreyen kızılısı elle tutulur gibi... Uçsuz bucaksız altın sarısı tarlalarda homurdanan biçerdöverlere yetişmek için, arkalarında telaşlı toz bulutu bırakan traktörler, küme küme çeçler, özenle hazırlanan yemekler, sevinçler, küfürler birbirine karışırken akak derelerde yıkanan şiş karınlı çocuklar, elmabaş ördekler, her şeyden habersiz sevinç çığlıkları atıyor, kilim ve yünleri tokaçlayan kadınlar, Hasip Ağa'nın bu yılki buğdaylarını, mercimeklerini konuşup bazan Tanrıya isyan ediyorlardı.

Hasip Ağa çardakta öğle sonrası uykusundaydı. Yaz boyu hiç eksilmeyen kara, yeşilimsi sinekler çevresinde dönenip duruyor, ağzının kenarındaki nemli beyazlığa konarlarken, çıkardığı horultuyla titreyen dudakları, onu bu istiladan biraz olsun koruyordu. Kasketiyle sinekleri kışkırtarak doğruldu. Altın yaldızlı tabakasından cigara sararken, sarmaşıkları aralayarak harman yerine baktı. Yükselen çeçler, koşuşturan ırgatlar, turuncu kırmızılı traktörler, güçlülük duygusunu kabarttı. İki elini kışının üstünde bağlayıp, güvenli adımlarla merdivenlerden inerken, yazın bile çıkarmadığı ceketini omuzundan düşünce seslendi: "Nerdesiniz ulan! soğuk kavun, karpuz kesin hele!"

Hasip Ağa, avludaki gölgelikte meyve-

lerini yerken, kabataslak borçlarını hesaplıyordu. Mutfaktan çıkan karısı, gölgelikte kocasını görünce sıvalı kollarını indirdi, üstünü başını silkeledi, tülbentini düzeltti, sevgi dolu adımlarla kocasına doğru yürüdü; tahta kerevete iliştirken, "Adımız ağa karısı! Sabahtan akşama dek eşek gibi çalışıyoruz," dedi. Harman yerine bakmakta olan kocasına alçak sesle konuştu: "Herkesin ağzında bu yıl buğdayımız, mercimeğimiz derya deniz... Üç kez ateşe tuz atıp nazar duası okudum. Birde zekat için gelen gelene! Ne edcez bunların elinden?" Hasip Ağa karısına bakmadan, "Bu yıl zekat mekat yok!" dedi. Vesile, kocasına şaşkınca bakıp, "Allah'ın zekatına da karışır oldun, evimize mühür mü vurdu-racan ağa!" dedi. Kocasını boğazını temizleyip tükürdü: "Kadınlığını bil Vesile, karışma benim işime!" Karısı bir kaç kez yutkundu, bir şeyler geveledi, sözler boğazında sıkışıp kaldı, sessiz bir of çekerek sinirli parmak vuruşlarıyla tepsideki pirinçleri ayıklarken hırsını biraz olsun alır gibiydi. Hasip Ağa güçlü vuruşları algıladı, sinirlenerek: "Kalk yanı başımdan eşşeğin kızı, bana gıcık mı verisen!" Karısı pirinç tepsisini almadan hızla uzaklaşırken, Hasip Ağa yüzünü buruşturarak karısına bakıp, artık çöktüğünü, terütaze genç bir kızın ken-

disi için gerekli olduğunu düşünüyordu. Vesile hanım, Ağa'ya olan kızgınlığını hizmetkarlara emirler yağdırıp kızarak çıkardı.

Odada nakış işlemekte olan kızı, "Rozerin! Rozerin!" sesiyle düşüncelerinden sıyrıldı. Yeri sarsarcasına gidip gelen annesinin yine birşeylere sinirlendiğini biliyordu.

Vesile Hanım, kızını görünce alaylı, "Ey Hasıp Ağa'nın kızı! Bu biçer zamanı bunca iş varken, eloğlu için çeyizler düzersin," dedi. Rozerin gülümseyerek bakınca, annesi yumuşayarak yanaştı: "Bilmem derdi nedir Hasi-bo'nun? Gözünde bir sinek kadar değerim yok. Gözü kulağı açıldı Diyarbekir'lerde, boyalı kadınlara sevdalandı. Şu zıkkım televizyon çikalı dünyanın tadı tuzu kalmadı; huri gibi gavur karıları, götü boklu erkekleri bilem azdırdı."

Rozerin, annesinin kaygısını anlıyordu, olgunlukla, "Bunca, telaşa değmez ana," dedi. "Ne yararı var oğlanların...Aha çekildiler yuvalarına, alıyorlar paylarını, sürüyorlar sefalarını." Sonra Vesile Hanım ağlayışını kızından gizlercesine sırtını döndü: "De haydi dama çıkıverde yatakları ser, biz de yemek hazırlayalım."

Akşam güneşi altın sarısı tarlalarda oynarken, tozlu tahıl ve tütsü kokuları yükseliyor, traktör ve telaşlı insan seslerine uzaktan uzağa çığıltılı sesler karışıyordu. Bir uçtan bir uca süzülen biçerdöverlerin parlak farları, hayvanların arkasından koşuşturanlar, damda yatakları seren, çeşmeden su taşıyan kızlara caka satan delikanlılar, tandır başında dedikodu yapan kadınlar, bir de hiç eksilmeyen ağustosböceklerinin tekdüze sesi...

Yatakları seren Rozerin, elini yüzüne dayayıp uzaklarda morumsu başı sisli dağlara bakarken, eşkin yürüyüşüyle, sarı yelelerini savura savura akşam kızılığını yararcasına o beyaz at belirdi. Eğersiz sırtında bir asker vardı sanki...Tek eliyle Rozerin'i kucakladığı

gibi arkasına atıveriyor, tüm ovaları rüzgar gibi geçip dağın eteklerinde soluk soluğa kalırken, yarpuz, çiğdem, kekik kokulu rüzgarla ürperip kucaklaşıyorlardı.

Renkli ampullerle aydınlatılmış harman yerinde, elleri kışının arkasında volta atan babasının öksürük sesiyle dalıncından sıyrıldı, aşağı inip yardım etmeliyim, diye düşündü.

Çardağa sini sini götürülen yemekler, el yüz yıkayanlar, Hasıp Ağa'nın hırıltılı kahkahası, Vesile Hanım'ın nobran davranışları, kuytu köşelerde gizlice bir şeyler atıştıran hizmetkarlar...

Rozerin dağınıklığı topluyor, kirli kapları üst üste yığıyor, Perişan Bacı Kürtçe sevda türküleri mırıldanarak bir çırpıda hepsini yıkayıveriyordu. Perişan Bacı'yı çok seviyordu Rozerin; çünkü onun elinde büyümüşü. Kaçakçılığa gidip bir daha dönmeyen nişanlısına olan sevdasını, arkasından yaktığı ağıtları, tüm ova köylüleri biliyordu. Gençlerin sevda anasıydı; aşka tutulanlar Perişan Bacı'nın burnunun dibinden ayrılmıyor, uzun kış gecelerinde yanık türküleriyle süslediği "Mem û Zin, Siyabend û Xecê" masallarını anlatırken, o içli ağlayışıyla tüm dinleyenleride ağlatıyordu.

İlerleyen gecede, sütleri kaynatılmış, yoğurtları mayalanmış, ertesi günün hazırlıkları yapılmıştı. İşi biten teker teker dama çıkıyordu. Rozerin, karanlığın perdesiyle örtülü suskun, giz dolu bekleyiş içinde olan dağlara bakıyordu: O at karanlıkta balkıyıp sönen bir ışık gibi süzülüyor, ateş soluklu kişneyişi göklere ağarken, süvarisi çelik gözleriyle bakıp elini uzatıyor, "Hadi gel!" diye gülümsüyordu. Perişan Bacı'nın fisiltisiyle kendine geldi. Elini ağzına siper yapıp Rozerinin kulağına: "Mezarlık yoluna bak, geliyorlar," dedi. Mezarlık yolunda parlayıp sönen cığara ateşlerini görünce, sevinç dalgalarıyla ürperdi; babasının dama gelip gece dürbünüyle mezarlık yoluna bakıp, "aşağıya inin konuklarımız var" demesi sesiz bir telaşa

neden oldu.

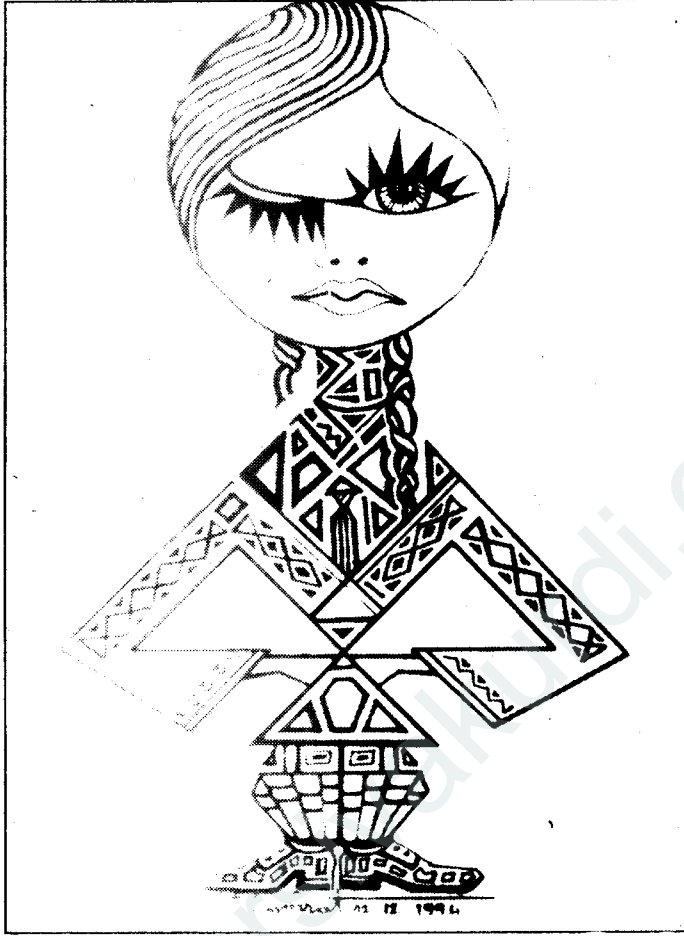
Ayışıklı gecede biçerdöver ve traktör seslerinin yankısı büyürken, hafif bir esinti dere kenarından reyhan, nane kokusu taşıyor, Hasip Ağa'nın konukları dağ kokan sevdalarıyla konuşuyorlardı...

Hasip Ağa konuşulanları cankululağıyla dinliyor, heyecanlanıyor, türküyor, başını Afeşin keçisi gibi sallıyordu. Bunca paraya karşın, kızlarını neden okutmadığını soruyor konuklar. Hasip Ağa, cıgarasını sararken. "Akuyup da ne olacak! Kadın kısmının yeri

kocasının evidir," diyor. Karşı çıkıyor, kızıyor konukları: "Bir elmanın yarısı erkek, yarısı da kadındır; iki yarım birleşir bir bütün olur. Analarımızın, bacılarımızın eksik bir yanı yoktur! Bir söz vardır: "Şêr şêr e, çî jin e çî mêr e. (*)" Perişan Bacı yanlarına sokulmuş konuşuyor; sonra yanık bir türkü tutturuyor, türkü gecede çoğalıyor... Bir sevda oluyor, yürekler kanyor...

Horoz sesler ile gün ışırken ayrılıyor. Hasip Ağa, "Bu yıl zekâtım sizindir," derken, bir yandan da ikircikleniyor, dev tahıl yığınlarına bakarak burukca gülümsüyor, "yükarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal," diye mırıldanıyor.

Tahıl satımından sonra kadınlar,

Desen: Tekin FIRAT

Hasip Ağa'nın harmanına üşüştüler, günlerce tozlu topraklı taneleri süpürürlerken itişip kakıştılar. Sonra çürüyen bostanlar, bahçeler, kurutulmuş sebzele- rin hisirtisi, bacalarda uğuldayan deli- dolu rüzgarlarla yaz, tasını tarağını topladı.

Bir akşam üstü pencere kenarında nakış yapıyordu Rozerin. O gün ovada yanan anızların alevleri dağın eteklerine doğru yürürken, düşleriyle başbaşaydı...

Yine ... İğnenin eline batmasıyla irkildi. Pencereyi

açtı, kopkoyu dumanlar köyü tümüyle kaplamıştı. Hüzünle alavleri izlerken, Perişan Bacı'nın öksürüğüyle arkasını döndü. İlk ayrımıyamadı; ama Perişan Bacı'nın yere bakarak konuşması iyiye işaret değildi. sonra yedi dereden su getirerek, "kız kısmı vakti geldiğinde evlenmeli," dedi. Lakin severek evlenmeli... Ya o sevdasının sonu yoksa bağrına taş basmalı. Bak bana deli divane oldum, kurudum." sonra hıçkırdı: "Alaattin Ağa seni oğluna istemeye gelmiş, baban de he demiş!" Rozerinin gözleri karardı, kulakları uğuldadı, gözlerinin önünden binlerce beyaz at geçti... Vesile Hanım topuklarını gümbürdeterek içeriye girdi; hiçbir şeyin farkında değilmiş gibiydi. "Ne duruyorsunuz? bir yığın iş, konuk-

(*) Aslan aslandır, dişi erkek farketmez.

lar var! Konuşmanın sırası mı?" Alıcı gözlerle kızını süzerken, içindekileri sabırsız bir sevinçle püskürürcesine, "Alaattin, seni oğluna istemeye gelmiş," dedi. Rozerin, hırsla anesinin yüzüne baktı; elindeki nakışı darmadağın edip, yerden yere vurdu, boğazını var gücüyle sıkıp boğuk hırıltılı bir sesle: "Sakın ola böyle bir şey olmasın," dedi. Alaattin'in sümsük oğlu bana mı kaldı! Ağa sanına sevdalısınız siz. Bak ana! Sizin devriniz geçti, hayvan satar gibi beni satamazsınız. Benim yüreğim yok mu, söyle! Ben et parçası taşıyorum, yürek taşıyorum ana, yürek!" Sinirden tüm bedeni titriyordu. Olduğu yere yığılırken, anesi atmaca bakışlarını Perişan'a dikererek: "Bu kızı azdıran hep sensin!" dedi. "Gökteki Hz. İsa'yı bekliyor herhal kal-tak."

Hasip Ağa ile Alaattin Ağa, dünür olmanın keyfini yaşarlarken, Vesile Hanım kabarık istek listesinde direniyor, Rozerin sinir krizleri geçiriyor, Perişan Bacı da sesizce ağlıyordu. Günlerce kilerden çıkmayan Rozerin'e Vesile Hanım'ın korkusundan pek yaklaşmıyordu Perişan bacı, daha fazla dayanamadı bir gece usulca kilere süzüldü; birbirlerine sarılıp sesizce doyuya ağladılar. Perişan Bacı, Rozerin'in ellerini okşayarak, "seni anlarım kınalı kızım," dedi. Bilirim. Gönül ferman dinlemez! Lakin zorlu kanlı bir sevdadır bu... Dağların oğlu Emin yakmış kavurmuş seni..." ürkekçe bir cıgara yaktı, gecenin sesini dinledi. "Yanmakta haklısın kınalım, ne yalan söyleyeyim, o yiğitliği, sürmeli gözleri...Ya o atı, safkan bir küheylandı. Hükümet köyü bastığında nasıl kurşunladılar...Nasıl debelendiydi çimenlerin üstüne...O sarı yevelerinin kana bulanışı hala gözümün önünde..." Perişan Bacı konuşurken, Rozerin'in gözlerinin önünde, pembe beyaz sislerin içinde sarı yevelerini savura savura o at süzülüyordu.

Gök gürültüleriyle, rüzgarı, ayvası, nariyle artık sonbahardı. Tohumlar ekil-

miş pek iş kalmamış, akşam gezmeleri başlamıştı. meraklı haberler izleniyor, koyu dumanlar arasında saatlerce konuşuyorlardı...

Yağmurlu bir geceydi. Tanıdık, bildik bir ses yükseldi avluda. Yine o konuklardı, yağmurdan sırlıklam olmuşlardı. Yine o telaş, hazırlanan yemekler, yorgunluklar... O gece Rozerin hiç uyumadı. Hep Emin'i düşledi. Sabahın alaca karanlığında inekleri sağan Perişan, Rozerin'i karşısında görünce, yüreğinde birşeyler koptu sanki! İçerindeki acıyı bastırırçasına gülümseyip kucaklaştılar...

Her yer çürümüş ot ve bitki kokuyor, silik bir sonbahar kızılığı kalın kırağı tabakasına uzanmaya çalışıyordu.

Rozerin, mezarlıkların orada sabırsızlıkla akşamki konukları bekliyordu. Derenin öbür yakasına geçtiklerini görünce derin bir oh çekti. Uzaklarda sisler içine gömülmüş, morumsu dağlara bir an önce kavuşmanın özlemi yüreğini zorluyordu.

BİR ANANIN AĞIDI

Bir ananın ağidi yankılanır
Maraş'ta
Sivas'ta
Dersim'de kulaklarımız
Yükselir ki dağ taş ağıt
Dile gelir ağaçlar kuşlar
Mavi gök yırtılır utancından
Ağlamalar
Ağıtlar
Gözyaşı olur
Şimşekler daha sert çakar

Çiğlikleri anaların
Bir ölümden daha kinli
Öfkesi Munzur olur akar Keban'a
Yürür Maraş'a
Sivas'a
Bir yürür ki
Taşar ırmaklardan
Sular bütün ülkeyi

Serdar YILDIZ

DELAL'A MEKTUPLAR-16

EZMAN: ŞİİRİN MUNZURU VE KAYIP GİDEN BİR YILDIZ...

Mehmet MURAT

"Lo Ezmeno te çer bıkmı?
Kuç û kevr lı te bıkmı
Emrê çûyi çer çê bıkmı?
Sal şewiti, sal şewitin"

Çok Sevgili Delal !

Nicedir yazmıyorum. Biliyorum. Sitemde haklısın belki. Ama sen de yazmıyorsun. Ya da yazamıyorsun. Hem herkesin kendine göre bir açmazı vardır elbet. Ama herkes herşeyi her zaman açıklayamayabilir. Kendime bir resim çizmeye çalışıyorum şimdi.

Delal, nice insanımız vardır; Sahipsiz ve savruk. Nice güzelliklerimiz vardır; Yaban elerde yitmenin mührünü taşımakta... Bu yitmelerde bizim hiç payımız yok muydu?

Ezman, Eylül cuntasının kol gezdiği bir takvimde çift sürdüğü tarlasından karşıdaki yoldan geçen askeri cemseleri görünce köyden ayrılma vaktinin geldiğini anladı.

Aceleyle eşini eve gönderip şalvarının altına kendisinin temiz pantolonunu giyip getirmesini istediğinde bir daha geri dönemeyeceğini bilemiyordu.

Eşinin gelmesini beklerken bir sigara yaktı. Köyünü son kez kafasına kaydetmeye çalıştı. Bir film şeridi gibi geçti gözlerinden yaşamı; Postahane memurluğu, gözaltında gözüne yediği dipçik darbesini, birlikte rakı içtikleri Astsubayın kendisine işkence etmesini, Posta memurluğu sırasında gezdiği köyleri, köylülerini, yoksulluğunu, çocukluğunun geçtiği kırları ve bırakıp gideceği eşi ve çocukları... Bütün bu görüntüleri o kısacık bekleme süresinde geri sarılıp tekrar baştan gösterilen bir film şeridinin kareleri olarak dondurdu beyninde.

...
"Ez dıçûm cot, Mêrga Şerê
Car lı Bargê Pozê Şarê
Dara Hilman serê Karê
Tata Xodan ber gan bûm ez"

Eşi ve çocuklarıyla vedalaşıp köy değirmeninin bulunduğu yola koyulurken şansının yaver gidebileceğini hiç düşünmemişti. Hızlı adımlarla yürüyüp yetiştiği iki çocuğa " Zarokno, ger dı rê da esker bıpıse ez apê we me, we fem kır?" derken, eşeğe yüklü un çuvallarına elini vurarak üstüne-başına sürmeyi de ihmal etmedi. Dere boyunca yürüyüp asfalta yakın bir yerde ayrıldı çocuklardan. İlk gelen araca otostop yapıp bindiğinde daha sonra gelen araçların kontrolden geçip çoğu yolcuların gözüne alındığını daha sonra öğrenecekti.

Delal Ezman, metropollerde parasız-pulsuz kapı kapı dolaşım iş aradı. Öte yandan Eylül kasırgasından korunmaya çalıştı. Kendisi uzak kentlerde, yüreği köyünde bir müddet kentlerin bulvarlarında şirket bürolarını dolaştı. O sıralar Arap Ülkeleriyle yapılan anlaşmalar sonucu kapağı işçi olarak Suudi Arabistan'a attı. İki yıllık işçilik yaşamında memleket özlemiyle şiire aktı yüreği. Ezman, uçsuz çöl sıcaklığında Şivan Perwer ve Aram dinledi. Y. Güney'in "Yol" ve "Sürü" filmlerini defalarca izleyip köyüne, eşine ve çocuklarına olan özlemini katmerleştirdi.

O dönemde yurt dışına iltica eden edeneydi. Postu Eylül işkencehanelerinde çürütmemek için tek yol olarak görülüyordu ve gidenlerden çoğunun ilticası kabul ediliyordu. Ezman ise yüreğini şiire dayadı...

...
"Ez ozanek gerger ım
Gundi me şoreşker ım
Her dem lı te dıgerım
Ez bı ax û hesret ım"

...
Gezdiği köylerde kendisini tanımayan, şiirini dinlemeyen kimse yok gibiydi. Etraftakiler "Ezizê din" derlerdi kendisine O ise "Ezmanê Kari" diyordu.

Ezman, işçilik günlerinde biriktirdiklerini tüketince yine gurbet yolları göründü kendisine. Dilinde şiiri, gözlerinde bulanık bir görüntü, yüreğinde derin acılarıyla yine metropollerde iş kovaladı. Bir kaç yıl yalnız yaşadı. Şiir yazmayı ise hep sürdürdü. Arkadaşlarından, dostlarından uzak hep kendisinin sorulacağı, yurtdışına davet edileceği günleri bekledi, durdu. O fırtınalar mevsiminde savrulmayan yaprak, üşümeyen dal kalmamıştı. Herkes başının çaresine bakıyordu. O ise İzmir'den köyüne arasına mektup yazıp kendisini arayan-soran olup olmadığını soruyordu. Bir işyerinden çıkıp diğerine girdi. Kendisi o kentlerde, çocukları köyde perişandı. Sonunda evini alıp o yabancı kente yerleşti. Onun işsizliği ile çalışırılığı arasında çok ince bir çizgi vardı. Kimi zaman dolmuş parası bulamadı, kimi zaman eve götüreceği ekmek. Ama bulduğu her kağıda, her türden kalemlerle şiirlerini dökmeye devam ediyordu.

...
 "Bı ber tnetiyê sing lı me bû pari
 Roj lı me bû axû bı zefran û jari
 Dı si da kokım bûn bavo em bûn heri
 Aha salê me va ye tu sérke bibin."
 ...

Günün birinde İsveç'ten eski bir arkadaşı arayıp şiir göndermesini istedi. Neden kendisinin götürülmediğini, neden bunca yıldır sorulmadığına ateş püskürdü. Yarasını içine akıttı. Acılarını yüreğine gömdü. Kimi zaman şiirine bir kağıt bile bulamadı. Hep bir kurtarıcı bekledi durdu. İyi bir Kürt şairi olmanın önemsenmemesine içerlendi. Bozulan gözlerine gözlük alamadı ancak, içindeki güzellikleri de hiç bir zaman kirletmedi. Çoşksunun, şiirinin, hüznünün, duyurluluğunun tek sermayesiydi o çünkü...

Delal, Ezman İsveç'e şiir göndermedi. Kendisine bırakılan telefonu da hiç aramadı. Belki de arayacak parası yoktu.

Ezman, gittiği her yerde şiirlerini ezbere okumaya devam etti. Şiiri insanlarda güçlü etkiler bıraktı. Sevildi, sayıldı ama sahip çıkılmadı hiç bir zaman.

Bir tarihte İngiltere'den eski bir arkadaşının gönderdiği parayı da emanet edilen "yurtsever" köylüsü cebe indirdi. Bunu bile yıllar sonra öğrenecekti. Ezman ise yoksulluğun boyunduruğu altında akciğerlerini çürüttü, gözlerinin ferisi söndü, kalp ra-

hatsızlıkları başladı, siyatik ağrıları tuttu. Saçlarını döktü. Ülser illetini çekti yıllarca. Ama aşka ve şiire olan inancını yitirmedi. O hep yazdı.

Günün birinde kitap basmak umuduyla İstanbul'a gitmenin bir yolunu buldu. Koltuğunun altında şiir dosyası, basmak için yayınevi aradı. Bırakın telif almayı kendisinden para talep edildi. Büyük umutlarla geldiği o kentten hayalkırıklığıyla geri döndü. Yol parasını bile borç ederek. Yine, Seid Gabori'ye verilmek üzere gönderdiği şiir kasetinin kopya ile çoğaltılarak özel günlerde satılıp para kazanma yolu olarak kullanılmasında karşısında burkuldu, acı çekti, nefret etti gövendiği insanlardan.

...
 "Ewrên tari bar bı bar e /
 Ber û baran jê tê xwar e
 Dost ji me ra bûn neyar e
 Oy mendal im oy mendal im
 Pır nexweş im birindar im"
 ...

Sonunda bütün güven duyguları infilak etti Ezman'ın. "Seni Dışarıya götüreceğiz" deya 15 yıl oyalanan Ezman gözünün birini tamamen, diğerini ise kısmen kaybetti. O artık görmüyordu. Eskisi gibi okuyamıyordu. Ama şiiri hep sürdürdü. Şiir okumayı da. Ve bir de yurtdışına götürüleceği günü hep bekleyip durdu.

Yıllar sonra kendisine yapılan bir ziyarette; köyünü özlediğini, yaşamının son demelerini köyünde geçirmek istediğini söylüyordu.

Geçen yıllarda Burkay'la yapılan bir söyleşide "Son olarak neler söylemek istersiniz" sorusuna, "köyümü çok özledim" yanıtını vermişti.

Aynı pınarda beslenen, aynı toprakta yeşeren iki şairin yürekleri ayrı uzak diyarlarda aynı özlemleri vuruyordu.

...
 "Bı ber zılma tariyê ketım
 Welat ji mın dūr
 Ez ji welat dūr ketım
 Niha welat ji mın ra
 Ez ji welat ra hesretım."
 ...

Serpêhati

RIH JI HEMÛ TIŞTÎ ŞIRINTÛR E

Y. Piran

Serayi her roj gazi neviyên xwe dikir, digot:

"Hela werin, rihê pirka xwe. Pirka we bi qurbana we bibe. Hûn tu nexweş mexweş nin in?" Gava tiştekek bi serê neviyên Serayi bihata, ew heta sibê xew nedikir. Destê xwe dida ser serê wana, digot: "Bila êş û derdên we canê min bikevin. Bila ez derdê we nebinim, hûn derdê min bînin!"

Neviyên Serayiyê li pirka xwe ketin şikê. Li hev berhev bûn, gotin: "Pirka me her roj xwe qurbana me dike, ji bo me digri. Werin em biceribînin, ka bi rasti ji me hez dike, an hezkirina wê bi dev e?"

Êvarekê Serayi zû nimêja eşayê dike û diçe xew bike. Neviyên wê, posteki bîzanan-yeke reş-zengil dikin, yek ji wana post li xwe dike; arê sîpi li ser çavê xwe wer dike, di tariyê da diçe destê xwe dixwe xeneqa pirka xwe. Gava Serayi çavê xwe vedike, lê dihêre ku teleki dirêj destê xwe kiriye xeneqa wê, dixwaze ku wê bixeniqîne. Pirka wana dîtirse, dîncife, dibêje:

- Bona xatirê Xudê be hela bisekine, tu çî ji min dixwazi?

Nevi dibêje:

- Ez ruhan distinim, hatime mêvaniya vê malê. Ez heta ruhê yeki nestinim, ji vir

naçim...

Pirê lava dike, dibêje:

- Ez ketime ber bextê te, tu ruhê min nestini, di vê malê da ez tenê nin im. Wane çend neviyên min li kêlêka min razane, here ruhê yeki ji wana bistine û here.

Nevi ku vê yekê ji pirka xwe seh dike, destê xwe ji qirka wê berdide, diçe nav ciyê xwe da radizê.

Sibe dibe, nevi ji xew radibin. Pirê car din ber bi neviya diçe, dibêje:

- Xudê pirka we qurbana we bike. Gelo hûn işev xweş razan? Gelo hûn hemû silamet in?

Dibe piqiniya neviyan, bi pirka xwe dîkenin, dibêjin:

- Pirkê, lê êvarê çaxê ku ruhstî hatin cem te, te ji wan ra çî got?

Serayi pê dihese, ku çî qewimiye... Ser his-hisa dikeve û ji neviyan ra dibêje:

- Lawo, pirka we qurbana we be, ez çî bikim, mirov çiqas ji li dinyayê bimine, hez nake rojek berê bimore. Dinya derewin pir xweş e...

Nevi tev bi hevra ber dilê didin, dibêjin:

- Pirkê, qet ber xwe nekeve, kes ruhê xwe ber kesi da nade. Rûh ji her tiştî şirintir e...

TIYATRO NEDİR?

Onur Cebe

Yaşlı Kürt köylüsüne birden patlayan bir soru:

- Dayı tiyatro nedir? Hiç gördün mü, izledin mi?

Turneye çıkan bir tiyatronun açık havada, doğa ile içiçe bir atmosferde sunacağı gögsteri öncesinde seyircilerden alınan görüşler... Yaşlı dayı, çekine çekine, biraz da utangaç gülümseyerek cevap veriyor.

- Welle xwarzi ez ji nizanım. Lê dibên qehpik dileyzın. (Vallahi yeğen ne olduğunu bilemiyorum ama, orospular oynamış, dediklerine göre) Gazeteci, belki de egzotik ufkuyla aklından çok şey geçirmiş ve cık cık ne geri kalmışlık! Vah vah.. filan.

Evet, Xalo için tiyatro bu belki. Ahlak dışılık, günahkarlık vs. Bu pencereden baktığımızda durum bu. Ancak bir pencereden daha bakalım. Diyelim ki insalcıl değerlerin, değeryargılarının potasını girmiş hali var ortada. Veya, uzaydan gelme tepkisellik olmadığını düşünürsek durum değişir. Biraz gerilere doğru gidelim. Tanzimat, Meşrutiyet devri... Direkler arasında Ramazan geceleri, elinde çingırağıyla bağırarak "Haydi başlıyooooor..." Kahvehanede iskemlesine oturmuş elinde peşgiri "hak dostum hak" diyen meddah. Veya, cumhuriyet döneminde bir kanto tiyatrosu.

Acaba evlerde tiyatro için o devrilerde neler deniyor?

- Ne o öyle tiyatro orospular gibi.

-Gavur tiyatrocular gibi imandan

çıkılmış,

- Ne o, tiyatrocuyu mu olacaksın...

İşte!.. Bunlar xalonun söylediklerinden ayrı şeyler değil. O dönemlerde, tiyatronun tanımı oluşmadığı gibi, ne olduğuru bilen de yok. Müslümanlara layık görülmeyip, azınlıkların karı olduğu düşüncesi hakimdi o dönem. Burada şu gerçek ortaya çıkıyor. Türk tiyatrosu oluşumunu Agop Güllü, Mardiros Mınakyan, Binemeciyan gibi azınlık (Ermeni)tan olan tiyatroculara borçlu. Afife Jale'nin yaşadığı zorluklar da tarih tarafından malumdur.

Peki tiyatronun tanımı nedir? Bu güzelliği biz nasıl tanımlandırabiliriz? Aslında tiyatrocular en çok zorlandıkları noktadır bu. Bazı tiyatro sanatçıların bu soruya cevabı; "tiyatronun tanımı yoktur" biçimindedir. "O ancak yaşanır" diyorlar. Kimileri için bir sanat dalı, toplumu eğitip, biçimlendirmede bir araç, kimilerine göre de bir bilim. Türk tiyatrosunun kurucusu sayılan Muhsin Ertuğrul ise "İnsanı, insana, insanca anlatma sanatı" diye tanımlandırmıştır tiyatroyu. Tabii ki en yavan yaklaşımsa, "Gülmece, ağlama veya deşarj olma oyunu" olduğudur.

Tiyatro, insanı özde ele alan, onun ilişkilerini, zaafalarını, iç dünyasını analiz eden evrensel öze sahiptir. İkinci olarak ta; toplumsal ilişkileri, maddi(altyapı) nedenlerini sorgulayan tarihsel bir öz taşıır.

Bu öge ve ilkeler, görsel estetiği ve çağdaş teknikleriyle beraber bir estetik hamurundan ibarettir. Aynı zamanda, zaman içinde gelişim gösteren yeni

düşüncelerini, biçemlerini yaratan bilimsel bir nesnedir de. Yani, hem bilimi, hem de sanatı bünyesinde barındıran bir olaydır.

Bir diğer bakışla, tiyatronun bilimle bağdaşan yanı da çağa uygunluğu, yarını diyalektik bir şekilde koklayışıdır. Sanatın politikayla uzlaşamayacağı görüşü ise evrende doğru ama günümüz konjoktüründe yanlıştır. Çünkü, tiyatronun tarihsel özü tarihsel sorunların, bunalımların açılımında yapmaktadır. Bu konuda Avusturyalı tiyatro adamı Max Reinhard şunu demiş; "Tarihteki olayları zamanı ve dakikasıyla sahnede yaşatmak tiyatronun görevi değildir. Bu müzeci ve tarihsel bir tavidir. Tiyatro bugün için vardır. Bir başka otorite F.G. Lorca' da tiyatrocularına; "Tiyatrosu düşkünleşmiş bir toplumun kendisinde mahvolmuştur." demiştir.

Görülüyorki tiyatronun, "insanı, insana, insanla anlatma sanatıdır" tanımında eksik bir tanımdır. Çünkü, tiyatroyu keşfeden ve yapan özne zaten insandır. İnsanla anlatma deyimi ise estetik bir ifadedir. Bu tanıma bağlanarak tiyatro ifade edilmeye çalışılırsa Dostoyveski'nin romanları da tiyatronun tanımına uygun düşer. Yani, salt insanı bütün yanlarıyla ele alıp inceleme bilimi de değildir tiyatro. Tabii sadece bir sanat dalı da değil.

Bu düşünceler ışığında estetik unsuru önüne koymuş, günceli yakalayan bir tiyatro özlemiyle bizce şu tanım uygundur: "İnsan ve toplumun, doğanın evreninde, gelişkin bir düşünceyi, devinimsel ve estetik görsel yöntemlerle ifade etme dilidir."

Tiyatroya merhaba dedik, yola devam edeceğiz.

Gelecek sayıda buluşmak umuduyula...

İLK TİR AVUÇLARIMDA NASIR ACISI

Elerimin çıplaklığına dalma
Eldivenden yeni çıktı
Ekmeği tutması yenidir
Nicedir uzaktı her şeye

O yüzden
İlktir avuçlarımda nasır acısı
Baharla filizler yağmur içerken
İlktir uzanmaktan utanmadığım

Boy atsın diye inancım
Tel örgülerle çevirdim
Suladım terimle
Emeğimi senet yapıp
Protesto çektim inadıma
Tohum ektim
Gölge bekliyorum

Kahveler dolusu kavgadaşım
Her biri kavgasını bekler ayrı masada
Bir yanda asgari kimlik kartı
Diğer yanda ucuz çay
Ve ellerinde altı kart

Para
karaborsa
İnce iş
Torpil ister ekmek
Yağ ister, alkiş ister
Toprak bile gül koklatmaz gübresiz
Ha kavgana yenildin
Ha kavgana yedirdin

Enver TUNÇ

HESRETA XWE RA BİLÊTEK KIRI

Seydiyê KÛSO

Hesreta xwe;
 barkir li ser perên kevokek...
 stranek ku pelan ne hildaye...
 ez rê ketim bi bahozeki...
 hesreta xwe ra bilêtek kiri...
 ber bi welatê xwe yê nav qedexe kiri,
 rê ketim bi kilometran...
 saet jimartin bi saniyan...
 şevên tari,

yek,
 dudu,
 sisê...

gihîştin
 şewitim bi tiji dilan..
 rabûm çûm bi evindari;"evin"dit!
 li kolanên gund
 yên ku bihnên barûtan jê tê,
 xiraban, ji kesên ku çûyi...
 min xwest bîpîrsim ji kevîran:
 xeber nedan,
 malên bê deng,
 darên bê pelg...
 Li ku ne xort? Eli, izo û yên din...
 "mêrxasan dipîrsi?"
 navê wan lerizi li nav lêvan;
 gotin; "rêçên wan di bin berfê da ne"
 Hêviya xwe ra bilêtek kiri...
 beziyam
 wek hespên bê sebir,
 li zarokiya xwe gerim
 di nav kalina berxên ku nû zayi...
 Li ser gazekê nêhêrim,
 piştî xwe da min , bayeki sar...

kuliyên berfê reqsin li dora min,
 Standim bihnek kûr,
 hin kûr,
 hin kûr...

Hesreta xwe ra bilêtek kiri...
 disa berbangek tiji poxzini...
 pîrsin çavên gir:
 "buhayê azadiyê çi ye?"
 wek jiyanan;
 bukên ku tu roj ne ditine...
 lorandinên dayikan...
 "Ma dikarin ku,
 xeyalên me di bin paletên tanqan da
 bîpelixinin?
 emê hêviya dûweroja
 ku bi xwin û girin têdighijin bin !
 bi hêrs,
 bi berxwedan,
 û bi sebr..."
 Nizanîm;
 gelo peyvên min dikarin
 evqas tiştan binin ser zîman?
 dilê min lerizi li nav dilên wan,
 Min dit:
 Gul mezîn dibûn bi hêsrê çavan...

21 Adar 1993

DAĞIN RÜZGARİ ŞİİRİYLE BULUŞUYOR

Nazlı ÇINAR

"Kalbimizin kuyusunda kardeşler yaralarımız", Evrensel Kültür Kitaplığı arasında 1994'te yayınlanan yapıt, Şair Müslüm YÜCEL'in ilk şiir kitabı.

...
seni düşündüğümde çam yangını bir orman tutuşur içimde
bir ceylan sessizce kayar gözlerimin aynasında
suda kendini yaratır nergis ve her gece bir şair asılır kendi şiirinde
ağtlar içimde türkülenir, kalbimizin kuyusunda kardeşler yaralarımız

...
Yaralı bir yüreği, en güzel ne anlatır? Hangi derinlik kabul eder, bunca acıyı? Türküsünü arayan bir şair yüreğinden başka...

Kimliksiz bırakılmak istenen ülkenin acılarını taşır şair. Ve düşüncenin çarmihında İsa'laşır ve belki de bu yüzden daha çok insanlaşır. sesini ararken şiirde soluklanır. Bir yol bulur yüreği...

...
durursun bir zaman
sesin eski bir şarkıda rehin kalır
o bıraksa sen bırakamazsın
dağlara sığınırsın yıldızlara
oysa
senin sığınacağı bir dağ
ya dağın sığınacağı bir yurt yoksa
yüreğini dağlara açmayı unutma

...
"Zulüm eskiden beri şehirli, isyan sonuna kadar dağlı"
 demiş bir başka şair. Bu yüzdendir yüzyıllardır dağlara söylediğimiz türküler, şiirler, ezgiler ve daha da söyleyecek olduğumuz. Zulümle, zorbalıkla hep bu yüzden karşıt bir anlam içerir dağlar. Özgürlüğü çağırıştır aynı zamanda . Ve oradan esen rüzgarlar şiiriyle buluşurlar.

...
günler gördüm geceler yaşadım uykusuz
bir mermiyle ayrıldı can bedenden
şaka mı etmişlerdi ben mi yanılmıştım
ölüm gerçek, insan mermi kadar ucuz

...
Yaşamdan kopamaz şair. Yaşanılardan gelir şiirin özsuğu. Ve güzel günler, acıların paylaşamayacağı çocuklar, özgürlük için gelecek bile ödünç verilir şairce.

...
kervanlarını yolda bıraktılar
düştüler sesizlikte kıvılcımlanan seslerinin öfkesiyle bilenen
gözler sözleri doğrulamaz
düşmez aynaya her zaman aynı buğu
köle doğan çocukların yurdunda
bir günde dört mevsim yaşam omuzunda dağların
dağların rahlesinde okunur özgürlüğüm

...
Şairin sığındığı sevgili vatandır. Sevdası, özlemi vatanadır. Ve o vatan ki kanayan bir güldür, yaralı. Vuslat hangi baharadır, bilinmez. Bu koyu karanlık nice özlemler doğurur.

...
gökten yıldızları çaldılar
çaldılar, çaldılar yıldızlarını göğün
oysaki hepsi avucunda, avucumda hepsi
ışık için dilsiz yollarını özgürlüğün

...
Siyah-beyaz bir fotoğrafır yaşadıklarımız ve nedense en çok siyahı sinmiştir hayatımıza. Bu yüzden umut kardeş yaralarımızda yeniden filizlenecektir. Çünkü şairin yüreği tanıktır buna.

Kalbimizin Kuyusunda Kardeşler Yaralarımız(Şiir)/Müslüm YÜCEL/ Evrensel Kültür Kitaplığı

GÜN ÇIKIŞI İNSAN

Üryan, kol gezer yalnızlığı

Bütün zamansızlık senin,
Gözlerin deniz
Bak fırtına kopacak

Gözlerin, hasret
Bir nihavent mahmurluk
Saklıdır vitrinlerde

Kopyalarını buldum
Bu sınaşıklığın şehri
Nergis kokularının yoksunluğu mekanda
Kaygılar resimlenmiş
Korkularını sezdim
Bir dokunsam kararacak bütün gökyüzün
Saklısın

Hüzün çekersin bazen
Alıp bulutlara asarsın hüznünü
Karanlıkta bitiverir.
Bir başka sen vardın belki
Korkularınız aynı
Işıқта yalnızlığınızda
Sevgiden artakalanı alırsınız poşetlerinize
Gözler aynı bakar
Işıksız varsınız

Niye yok dersin
Gökkuşağında karanlık
Güzel yakıştırdı
Sarının yanına
Kap kara bir yalnızlık
Kendin olurdun o an
Seni anlatırdı, senden ayrı

Ahmet BULUT**BÖLGEDEN SANAT HABERLERİ**

Karikatürist Semih BALCIOĞLU, "KARİKATÜRLÜ OYUN KAĞITLARI" başlıklı sergisini Akbank Ofis sanat galerisinde Nisan ayı içerisinde Diyarbakır'da sergiledi.

Eğitim-Sen Diyarbakır şubesi kültür komisyonu'nun Nisan ayı içerisinde düzenlediği "Ulusal sanat'tan Evrensel'e konulu söyleşinin konuğu şair A.Hicri İZGÖREN'di. İzgören, okurlarla söyleşti, kitaplarını imzaladı.

Diyarbakır'lı Şair ve yazar Yılmaz ODABAŞI, daha önce yayınladığı "Şeyh Sait Destanı" adlı şiir kitabından dolayı uzun süre tutuklu kaldığı Haymana Cezaevi'nden tahliye oldu.

Şair M.Sait ALPASLAN Diyarbakır Cezaev'inden tahliye oldu.

Diyarbakır şehir tiyatrosu, Cuma BOYNUKARA tarafından oynatılan "MEM'LE ZİN" adlı oyunu sahnelemeye başladı. Ekip, 30 Mayıs'tan itibaren Batman, Van, Ankara, İstanbul ve İzmir turnesine çıkacak.

Şair Ataol BEHRAMOĞLU, gitarist Haluk ÇETİN'nin müziği eşliğinde 30 Mayıs günü Belediye Şehir Tiyatrosu solununda bir dinleti sundu.

BASINA VE KAMUOYUNA

Dergimizin Yazı İşleri Müdürü **Teyfik EREN** 18.5.1995 günü, saat:11 sularında, okumakta olduğu Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümünde, sınav çıkışı, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğüne bağlı ekiplerce gözaltına alınmıştır.

Yaşamakta olduğumuz bu "Faili Meçhul" ülkede iş başında bulunan "Faili Meçhul" Devlet yönetimince gerçekleştirilen her bir gözaltı olayı, insanı dehşetler içerisine düşürmeye yeterlidir. Çünkü, bu güne değin yüzlerce "gözlem altı" olayı dehşet verici ölümlerle sonuçlanmıştır. Bu yüzden, Yazı İşleri Müdürümüz **Teyfik EREN**'nin yaşamından endişe duymaktayız

Yazı İşleri Müdürümüzün gözaltına alınış gerekçesini henüz öğrenemedik. Ancak, akla, ahlaka, vicdana ve hukuka uygun herhangi bir gerekçenin varolabileceğine kesinlikle inanmıyoruz.

Barış ve demokrasi isteyen toplumsal muhalefete yönelen ve toplumsal barışı dinamitlemekten başka da bir işlevi olmayan bu gibi faşizan baskılarla, kanla, kıyımla hangi sorun çözüme kavuşa bilir?

Üç yıldan beridir Diyarbakırda yayın hayatını sürdürmekte olan Kültürel ve Sanatsal Dergimiz Govende yapılan bu çağdışı baskıyı nefretle kınıyor, kamuoyunu duyarlılığa davet ediyorum.

20.5.1995

GOVEND DERGİSİ

Sahibi

Mazhar KARA

